

Povezanost neformalnih aktivnosti i jezičnog znanja kod hrvatskih studenata češkog jezika

Klopotan, Katja

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:629308>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-15**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ZAPADNOSLAVENSKE JEZIKE I KNJIŽEVNOSTI
KATEDRA ZA ČEŠKI JEZIK I KNJIŽEVNOST

Katja Klopotan

**Povezanost neformalnih aktivnosti i jezičnog znanja kod hrvatskih
studenata češkog jezika**

Diplomski rad

Mentori:

dr. sc. Marina Jajić Novogradec, poslijedoktorandica

dr. sc. Petar Vuković, red. prof.

Zagreb, 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ZAPADNOSLAVENSKE JEZIKE I KNJIŽEVNOSTI
KATEDRA ZA ČEŠKI JEZIK I KNJIŽEVNOST

Katja Klopotan

**Souvislost neformálních aktivit a jazykové způsobilosti u chorvatských
studentů českého jazyka**

Diplomski rad

Mentori:

dr. sc. Marina Jajić Novogradec, poslijedoktorandica

dr. sc. Petar Vuković, red. prof.

Zagreb, 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ZAPADNOSLAVENSKE JEZIKE I KNJIŽEVNOSTI
KATEDRA ZA ČEŠKI JEZIK I KNJIŽEVNOST

Katja Klopotan

**The relationship between informal activities and language proficiency
among Croatian students of the Czech language**

Diplomski rad

Mentori:

dr. sc. Marina Jajić Novogradec, poslijedoktorandica

dr. sc. Petar Vuković, red. prof.

Zagreb, 2023.

IZJAVA O AUTORSTVU

Izjavljujem pod punom moralnom odgovornošću da sam diplomski rad *Povezanost neformalnih aktivnosti i jezičnog znanja kod hrvatskih studenata češkog jezika* izradila potpuno samostalno uz stručno vodstvo mentora dr. sc. Marine Jajić Novogradec, poslijedokt. i dr. sc. Petra Vukovića, red. prof.

Svi podaci navedeni u radu su istiniti i prikupljeni u skladu s etičkim standardom struke. Rad je pisan u duhu dobre akademske prakse koja izričito podržava nepovredivost autorskog prava te ispravno citiranje i referenciranje radova drugih autora.

Vlastoručni potpis studentice:

Katja Klopotan

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. JEZIK I JEZIČNE DJELATNOSTI.....	2
2.1. Jezik.....	2
2.2. Jezične djelatnosti.....	2
2.2.1. Jednostavne jezične djelatnosti.....	2
2.2.2. Složene jezične djelatnosti.....	4
3. DVOJEZIČNOST I VIŠEJEZIČNOST.....	6
3.1. Dvojezičnost.....	6
3.1.1. Vrste dvojezičnosti.....	7
3.2. Višejezičnost.....	9
4. PRVI, DRUGI, TREĆI... INI JEZIK.....	10
4.1. Materinski jezik.....	10
4.2. Prvi, drugi, treći jezik.....	11
4.3. Strani jezik.....	12
4.3.1. Drugi i strani jezik.....	12
4.4. Ini jezik.....	13
4.5. Status češkog jezika.....	14
5. USVAJANJE I UČENJE JEZIKA.....	16
5.1. Neformalno (nenamjerno) usvajanje jezika i izloženost jeziku.....	18
6. NENAMJERNO USVAJANJE JEZIKA, IZLOŽENOST JEZIKU I JEZIČNO ZNANJE – PREGLED LITERATURE.....	19
7. ISTRAŽIVANJE POVEZANOSTI NEFORMALNIH AKTIVNOSTI I JEZIČNOG ZNANJA KOD HRVATSKIH STUDENATA ČEŠKOG JEZIKA.....	23
7.1. Cilj istraživanja i istraživačka pitanja.....	23
7.2. Metodologija istraživanja.....	24
7.2.1. Instrumenti.....	25
7.2.2. Uzorak.....	25
7.2.3. Postupak.....	26
8. REZULTATI.....	27
8.1. Analiza prvog dijela anketnog upitnika.....	27
8.2. Analiza drugog dijela anketnog upitnika prema jezičnim djelatnostima.....	29
8.3. Analiza drugog dijela anketnog upitnika prema prosječnoj ocjeni.....	38
9. INTERPRETACIJA REZULTATA.....	45
10. ZAKLJUČAK.....	50
LITERATURA.....	52
PRILOG 1.....	55
SAŽETAK NA HRVATSKOM JEZIKU.....	58
SAŽETAK NA ČEŠKOM JEZIKU.....	59
SAŽETAK NA ENGLESKOM JEZIKU.....	60

1. UVOD

Jezik čini sastavni dio čovjekova života, te je alat koji mu omogućuje sporazumijevanje s drugima i snalaženje u društvu i društvenim situacijama. Jezik se ostvaruje kroz jezične djelatnosti, poput slušanja, čitanja, govorenja i pisanja. Da bi se jezik mogao ostvarivati potrebno je imati jezično znanje, tj. jezikom je potrebno ovladati. Čovjek najprije ovladava materinskim jezikom, a zatim može ovladati još nekim jezikom ili većim brojem njih. Ti jezici mogu ovisno o kontekstu imati različite nazive, može to biti drugi jezik, treći jezik ili strani jezik. Pojedinaac ih može usvajati na nesvjestan i prirodan način, u neformalnim, svakodnevnim situacijama, ili ih može učiti svjesno, u organiziranim i formalnim situacijama.

Ovaj rad bavi se upotrebom češkog jezika u neformalnim, svakodnevnim situacijama. Na temelju različitih neformalnih aktivnosti povezanih s jezičnim djelatnostima, pokušat će se odrediti postoji li povezanost između navedenih aktivnosti i jezičnog znanja češkog jezika kod hrvatskih studenata.

Rad je podijeljen u dva dijela. Prvi dio rada je teorijski, odnosno posvećen je teorijskim osnovama proučavanja jezika. Najprije se govori o pojmu *jezik* te su detaljno opisane *jezične djelatnosti*. Potom slijedi kratak teorijski pregled pojmova *dvojezičnost* i *višejezičnost* te pregled različitih naziva za jezike kojima osoba može ovladati, poput *materinskoga jezika*, *drugoga jezika* ili *stranoga jezika*. Zatim su uvedene zajedničke odrednice, ali i razlike procesa *usvajanja* i *učenja* jezika. Posljednji dio teorijskog dijela rada odnosi se na pregled pojedinih dosadašnjih istraživanja o utjecaju neformalnih aktivnosti na usvajanje drugoga jezika. Drugi je dio rada istraživački. Ovaj dio rada donosi opis provedenog istraživanja, njegovu metodologiju, instrumente, uzorak, postupak i dobivene rezultate. Istraživanje je provedeno pomoću anketnog upitnika koji sadrži dvadeset tvrdnji o neformalnim aktivnostima koje su utemeljene na različitim jezičnim djelatnostima. Ispitanici, hrvatski studenti češkog jezika, procjenjivali su izloženost češkom jeziku kroz navedene neformalne aktivnosti. Ovim se istraživanjem nastoji utvrditi postoji li povezanost između neformalnih aktivnosti i jezičnog znanja češkog jezika kod ispitanika. Nakon analize dobivenih rezultata, slijedi njihova interpretacija. Rezultati su pokazali da postoji povezanost između neformalnih aktivnosti i jezičnog znanja češkog jezika kod hrvatskih studenata u pojedinim aktivnostima poput slušanja *podcasta* na češkom jeziku, gledanja čeških filmova/serija bez *titlova*, razgovora s izvornim govornicima te boravka u Češkoj Republici.

2. JEZIK I JEZIČNE DJELATNOSTI

2.1. Jezik

Jezik, kao apstraktan sustav znakova kojim se ljudi koriste u svrhu međusobnog sporazumijevanja, čini osnovu ovog istraživanja. Kako bismo mogli detaljno istražiti područje usvajanja jezika, neformalnih aktivnosti i izloženosti jeziku te njihovu međusobnu povezanost, potrebno je prvo razumjeti jezik kao njihov temelj.

Postoje brojne definicije riječi *jezik* s obzirom na to u kojem se kontekstu koristi. Hrvatski jezični portal¹ nudi pregled različitih značenja riječi *jezik*. Osim što može biti jedan od organa govora, jezik se definira i kao „sustav glasova, gramatike, naglasaka, riječi i fraza kojima ljudi izražavaju svoje misli i osjećaje“ te „riječi i metode njihova kombiniranja koje upotrebljavaju i razumiju drugi ljudi“. Slična se podjela navodi i u Hrvatskoj enciklopediji² gdje je jezik također jedan od organa govora, ali i „sposobnost svojstvena ljudima, da se, u svakoj jezičnoj zajednici, sporazumijevaju (komuniciraju) s pomoću sustava glasovnih znakova kakvi su konkretni prirodni ljudski jezici“. U kontekstu ovog rada, koji se temelji na češkom jeziku kao jednom od ljudskih jezika, posljednja bi definicija najbolje odgovarala svrsi. Može se stoga reći da je jezik „općeljudski apstraktan sustav sporazumijevanja“ (Jelaska 2005: 11).

2.2. Jezične djelatnosti

Jezik se ostvaruje jednostavnim i složenim jezičnim djelatnostima (engl. *language skills*). Jednostavne jezične djelatnosti su primanje (engl. *reception*) i proizvodnja (engl. *production*), a složene međudjelovanje (engl. *interaction*) i posredovanje (engl. *mediation*) (ibid.). Svaka od ovih djelatnosti može se podijeliti na daljnje pojedinačne jezične djelatnosti.

2.2.1. Jednostavne jezične djelatnosti

¹ *Hrvatski jezični portal* rječnička je baza hrvatskoga jezika distribuirana internetom te je kao takva „jedinstveno znanstveno referentno djelo u Hrvatskoj“. Na ostvarenju HJP-a sudjelovali su i sudjeluju brojni stručnjaci iz područja lingvistike, prirodnih znanosti te društveno-humanističkih znanosti.

² *Hrvatska enciklopedija* opća je enciklopedija objavljena u 11 svezaka od 1999. do 2009. godine. Na njenom je ostvarenju sudjelovao niz stručnjaka iz različitih znanstvenih područja. U ovom radu korišteno je mrežno izdanje *Enciklopedija.hr*.

Jezične djelatnosti primanja dijele se na *slušanje* i *čitanje*, a jezične djelatnosti proizvodnje na *govorenje* i *pisanje*. Zajedno se nazivaju jednostavnim jezičnim djelatnostima.

Slušanje je jezična djelatnost koja prethodi svim drugim jezičnim djelatnostima, a ponajprije govoru. Ono je polazna jezična djelatnost, nužna za jezični razvoj (Pavličević-Franić 2005: 92). Kako bi dijete koje usvaja materinski jezik ili odrasla osoba koja uči drugi jezik mogli tim jezikom i govoriti, potrebno je da prije toga razumiju onu riječ ili izraz koji žele upotrijebiti. Slušanjem se također razvija i glasovni sustav, naglasni sustav i ritmičko-melodijski sustav jezika (ibid.). Slušanje može imati razne oblike, poput slušanja svakodnevnih razgovora, slušanja predavanja, uputa, zvučnih snimki i sl. (Jelaska 2005: 12). Slušanje je urođena jezična sposobnost te se razvija spontanom primanjem slušnih poticaja (Pavličević-Franić 2005: 91).

Čitanje je, za razliku od slušanja, sekundarna jezična djelatnost. Čitanje se ne usvaja spontano, potrebno ga je uvježbavati i razvijati, što se najčešće provodi sustavnim i svjesnim oblikom vježbi u odgojno-obrazovnim institucijama (ibid.). Proces učenja čitanja rezultira izražajnim i glatkim čitanjem s razumijevanjem (ibid.: 97). Čitati se može, na primjer, u sebi, pri čemu sudjeluju organi vida ili opipa, ili na glas, kada su uključeni i organi govora. Dunja Pavličević-Franić (2005: 98) navodi kako je čitanje u tom slučaju, ponajprije, *fiziološka djelatnost*. Čitanje može biti i *komunikacijska* i *psihološka djelatnost* jer se čitanjem prenose informacije, a za razumijevanje poruke potreban je cijeli niz psiholoških procesa poput percepcije, analize, sinteze, zaključivanja i pamćenja. Ono može biti također jedan od oblika poučavanja ili učenja, pa se stoga smatra i *pedagoško-metodičkom djelatnošću*.

Uz čitanje se istovremeno mogu ostvarivati i druge jezične djelatnosti, poput slušanja. Na primjer, kod gledanja filmova djelatnost slušanja je već uključena, no ako filmovi imaju *titlove*, uključuje se i čitanje. Takva vrsta aktivnosti objedinjuje obje jezične djelatnosti primanja te se smatra najstroženijom vrstom jezičnoga primanja (Jelaska 2005: 12). Ostale vrste čitanja su primjerice, čitanje uputa, čitanje radi snalaženja u prostoru ili interpretativno čitanje pri čemu se čitanje može smatrati i *umjetničkom djelatnošću* (Pavličević-Franić 2005: 98).

Govorenje je osnovna jezična djelatnost proizvodnje kojom se uspostavlja komunikacija. Samom govorenju uglavnom prethodi razumijevanje govora, no kako jezični razvoj nije uvijek linearan, moguće je da se obje aktivnosti razvijaju usporedno, a ponekad govorenje može prethoditi razumijevanju, na primjer kada dijete ili odrasla osoba koristi riječi ili jezične strukture bez njihova razumijevanja (Jelaska 2005: 12). Kao što je već spomenuto, govorenje se razvija putem jezične djelatnosti slušanja, odnosno nastavlja se na nju. „Slušajući i oponašajući odrasle govornike materinskoga jezika dijete se u zajedničkom međudjelovanju s

njima postupno počinje govorno izražavati“ (Pavličević-Franić 2005: 94). Komunikacija govorom uključuje dva ili više sudionika koji se neprestano izmjenjuju u ulogama slušatelja i govornika. Ako u komunikacijskom procesu ne dolazi do smjenjivanja govornika, radi se monološkom govornom izražavanju. Bitno je napomenuti kako je govorenje, kao i slušanje, urođena sposobnost, odnosno usvaja se spontano, a razvija se ponavljanjem, razumijevanjem i proizvodnjom govornih poruka (ibid.: 91). Posebni oblici govorenja su, na primjer, prepričavanje, rasprava, izlaganje, javni govor i obavijesti, obraćanje publici i sl. (Jelaska 2005: 12).

Pisanje je, uz govor, druga jezična djelatnost kojom se može proizvesti jezik. Pisanje je potrebno poučavati i učiti. Tako se prvo usvajaju znakovi kojima se jezik bilježi (slova, slogovi, likovni elementi) te se savladava pretvaranje tih znakova u glasove i obrnuto sve dok se oni ne povežu u jednu cjelinu, odnosno riječ (Pavličević-Franić 2005: 99). Usavršavanje automatizacije tog procesa, kao i usvajanje gramatičko-pravopisnih pravila jezika dovode do proizvodne sposobnosti izražavanja (ibid.). Pisanju najčešće prethodi primanje određenog jezičnog sadržaja, bilo slušno ili vidno, pa tako pisanje obuhvaća i fizičku i psihičku aktivnost, odnosno jedan dio djelatnosti pisanja čini i jezično primanje. Osim općeg pisanja, postoje i razni drugi oblici pismene proizvodne jezične djelatnosti poput pisanja priča, romana ili pjesama, pisanja poruka, izvještaja, članaka, pisama itd. (Jelaska 2005: 12).

Prema danim opisima jednostavnih jezičnih djelatnosti, njihov redoslijed u procesu usvajanja jezika bio bi sljedeći: *slušanje – govorenje – čitanje – pisanje*. D. Pavličević-Franić (2005) ovom redoslijedu dodaje i psiholingvističku djelatnost *razumijevanja* koja prethodi govorenju te neke složenije djelatnosti, tj. „posredovane djelatnosti“ kojima se preoblikuju jezični sadržaji, poput *obrade teksta, prevođenja* i sl. Prema tome bi redoslijed jezičnih djelatnosti bio sljedeći: *slušanje – razumijevanje – govorenje – čitanje – pisanje – prevođenje, obrada teksta* i sl.

2.2.2. Složene jezične djelatnosti

Složene jezične djelatnosti su one djelatnosti koje obuhvaćaju i jezično primanje i jezičnu proizvodnju (Jelaska 2005: 11).

Međudjelovanje je jedna od složenih jezičnih djelatnosti, a uključuje sudionike (najmanje dva) koji se izmjenjuju u ulogama pisatelja i čitatelja ili slušatelja i govornika (ibid.: 13). Međudjelovanje se može ostvarivati u obliku svakodnevnih razgovora, razgovora s prijateljima,

službenih razgovora i rasprava, dobivanja usluga, dopisivanja pismima, mobilnom ili računalnom poštom, razmjenom poruka i sl. (ibid.).

Posredovanje obuhvaća jezične djelatnosti poput parafraziranja, prevođenja i tumačenja (usmenog prevođenja), a koristi se kako bi se ostvarila komunikacija među osobama koje nisu u mogućnosti izravno se sporazumjeti (ibid.).

Ostale složene jezične djelatnosti su, na primjer, obrada teksta i tuđeg govora te bilježenje.

Spomenute jednostavne i složene jezične djelatnosti smatraju se „različitim i raznolikim, lingvistički, psihološki i sociološki uvjetovanim aktivnostima odnosno postupcima čije sustavno provođenje znatno olakšava usvajanje (recepciju) jezičnih sadržaja“ (Pavličević-Franić 2005: 90). Osim naziva *jezična djelatnost*, koriste se i nazivi *vještina* (engl. *skill*) i *sposobnost* (engl. *ability*). Zrinka Jelaska (2005: 14) navodi da je one jezične djelatnosti koje se razvijaju spontano, a to su *slušanje* i *govor*, prikladnije nazivati *sposobnostima*, dok je *čitanje* i *pisanje*, kao jezične djelatnosti koje se uče i uvježbavaju, prikladnije zvati *vještinama*.

Istraživački dio ovoga rada temelji se na dvadeset neformalnih aktivnosti od kojih svaka obuhvaća barem jednu od četiri osnovne jezične djelatnosti (slušanje, govorenje, čitanje, pisanje), poput slušanja glazbe, čitanja knjiga ili pisanja objava na društvenim mrežama. Neke od aktivnosti obuhvaćaju i više jezičnih djelatnosti, primjerice gledanje filmova ili serija s *titlovima* na češkom jeziku, aktivnost koja objedinjuje i čitanje i slušanje. Aktivnosti poput dopisivanja ili razgovora na češkom jeziku, osim što obuhvaćaju jednostavne jezične djelatnosti, obuhvaćaju također i one složene, poput međudjelovanja.

Sve spomenute jezične djelatnosti temelje se na jezičnom znanju, odnosno na znanju jezika (Jelaska 2005: 11).

3. DVOJEZIČNOST I VIŠEJEZIČNOST

U današnjem društvu dvojezičnost i višejezičnost nisu neuobičajena pojava. Dvojezični govornici postoje gotovo u svim zemljama svijeta te su pripadnici različitih društvenih i dobnih skupina (Grosjean 2001: 3). Smatra se da je oko polovica svjetskog stanovništva dvojezična (Grosjean 2001), a taj postotak u nekim procjenama iznosi i do sedamdeset posto (Byram 2004 u: Jelaska 2005: 39). Dvojezičnost, odnosno poznavanje više od jednoga jezika, postaje nužnost u životima pojedinaca kako bi mogli funkcionirati u suvremenom društvu (Jelaska 2005, Medved Krajnović 2010).

Usmjerenost na proučavanje dvojezičnosti i višejezičnosti sve je veća, stoga ćemo u ovom poglavlju dati kratak teorijski pregled tih dvaju pojmova.

3.1. Dvojezičnost

Dvojezičnost predstavlja „vladanje, odnosno služenje dvama jezicima“ (Jelaska 2005: 38). Postoje dvije vrste dvojezičnosti, pojedinčeva i društvena. Pojedinčeva dvojezičnost također se naziva i *bilingvalnost* (engl. *bilinguality*), dok se društvena dvojezičnost naziva *bilingvizam* (engl. *bilinguism*) (ibid.: 39). Z. Jelaska (2007a) navodi kako bi u hrvatskom jeziku tu podjelu predstavljali pojam *dvojezičnost* kao osobno obilježje koje se tiče pojedinca te pojam *dvojezičje* kao društvena pojava.

Dvojezičnost međutim nije jednoznačno definirana, pa tako dio stručnjaka smatra kako je dovoljno minimalno ovladati jednim od dvaju jezika kako bi govornik bio dvojezičan, dok drugi dio stručnjaka smatra kako je za dvojezičnost potrebno vladati obama jezicima poput izvornog govornika (Jelaska 2005: 38-39).

Pristup dvojezičnosti s vremenom se mijenjao. Nekada se dvojezičnost proučavala sa stajališta svakog pojedinog jezika, odnosno oba su se jezika promatrala odvojeno. Svaki se jezik uspoređivao s jednojezičnim izvornim govornicima tog jezika (Grosjean 1982 u: Jelaska 2007a: 25). S obzirom da dvojezični govornik ne vlada uvijek jednako obama jezicima, činilo se kako su takvi govornici manje sposobni u jednom ili u oba jezika, a dvojezičnost se prikazivala negativno, kao nedostatak ili teškoća. Danas ipak prevladava shvaćanje kako su dvojezični govornici jedna posebna vrsta govornika te se „sve više promatraju u cjelovitosti svojih jezičnih sposobnosti i jezičnih uporaba“ (Grosjean 1989; Byram 2004 u: Jelaska 2007a: 26). Dvojezičnost se javlja kao rezultat različitih situacija i različitih okruženja, a dvojezični govornici služe se svojim jezicima „u različite svrhe, u različitim okolnostima i s različitim

ljudima“ (ibid.). Osoba koja vlada dvama jezicima naziva se *dvojezična osoba*, *dvojezični govornik*, *dvojezičar* ili *dvojezičnik* (Jelaska 2005: 39).

3.1.1. Vrste dvojezičnosti

Postoje različite vrste dvojezičnosti. Govoreći o individualnoj dvojezičnosti, jedna od klasifikacija određuje dvojezičnost prema kompetenciji u oba jezika, prema kognitivnoj organizaciji, prema dobi usvajanja jezika, prema prisutnosti ili neprisutnosti skupine izvornih govornika drugoga jezika u društvenoj zajednici, prema društvenom statusu obaju jezika te prema grupnome i kulturnome identitetu (Hamers i Blanc 2000 u: Medved Krajnović 2010: 99-100). Z. Jelaska (2005: 40-48) razlikuje vrste dvojezičnosti prema vremenu stjecanja drugoga jezika, prema jezicima, jezičnim sposobnostima, jezičnim djelatnostima, kognitivnom ustroju i društvenom položaju jezika.

Podjela dvojezičnosti prema kompetenciji u oba jezika (Medved Krajnović 2010: 99) obuhvaća *uravnoteženu dvojezičnost*, kada pojedinac podjednako dobro vlada obama svojim jezicima, te *dominantnu dvojezičnost*, kada pojedinac bolje vlada jednim od dva jezika. Z. Jelaska (2005: 42-44) umjesto pojma *dominantna dvojezičnost* koristi pojam *neuravnotežena dvojezičnost* te govori o podjeli prema jezičnim sposobnostima. Navodi također kako se odnos jezika u neuravnoteženoj dvojezičnosti može s vremenom promijeniti, ovisno o učestalosti upotrebe pojedinog jezika.

Prema kognitivnoj organizaciji, odnosno ovisno o tome jesu li jezični sustavi dvojezičnog govornika povezani ili odvojeni, Marta Medved Krajnović (2010: 99) razlikuje *usklađenu* i *složenu dvojezičnost*. Z. Jelaska (2005: 45) također navodi podjelu prema kognitivnome ustroju, ali dvojezičnost dijeli na *nezavisnu* i *složenu*. Odvojeni sustavi jezika predstavljaju *usklađenu* ili *nezavisnu dvojezičnost*, a sustavi dvaju jezika spojeni u jedan predstavljaju *složenu dvojezičnost*.

U podjeli prema jezicima koje dvojezični govornik usvaja, Z. Jelaska (2005: 41-42) razlikuje *okomitu* i *vodoravnu dvojezičnost*. Govoreći o dvojezičnosti najčešće se podrazumijeva da su dva jezika kojima pojedinac vlada različita. U tom smislu, govori se o *vodoravnoj (horizontalnoj) dvojezičnosti*. *Okomita dvojezičnost* je složenija, a odnosi se na razliku između standardnoga jezika i materinskoga idioma.

Podjela po jezičnim djelatnostima uključuje *pasivnu*, to jest *prijamnu dvojezičnost* te *aktivnu*, odnosno *proizvodnu dvojezičnost* (Jelaska 2005: 44-45). U slučaju kada dvojezična osoba samo razumije drugi jezik, ali ga ne koristi znači da je pasivno dvojezična. U tom slučaju

osoba se koristi samo jezičnim djelatnostima čitanja ili slušanja (jezične djelatnosti primanja). No, ako osoba aktivno koristi drugi jezik onda je aktivno dvojezična, što uključuje jezične djelatnosti govorenja i pisanja (jezične djelatnosti proizvodnje).

Ovisno o tome kada se drugi jezik usvaja, M. Medved Krajnović (2010: 99) navodi *dječju dvojezičnost*, kada pojedinac usvaja dva jezika do dobi od deset do jedanaest godina, *mladenačku dvojezičnost*, koja se odnosi na usvajanje jezika od jedanaeste do sedamnaeste godine, a nakon sedamnaeste godine radi se o *dvojezičnosti odraslih*. Dječja dvojezičnost se još može podijeliti na *istodobnu* i *naknadnu* ovisno o tome usvajaju li djeca istovremeno materinski i drugi jezik ili usvajaju ili uče drugi jezik nakon usvajanja materinskoga jezika. Z. Jelaska (2005: 40-41) umjesto *dječje dvojezičnosti* navodi *ranu dvojezičnost*, a istu dijeli na *istovremenu* i *slijednu*, što odgovara pojmovima *istodobne* i *naknadne dvojezičnosti*.

Kada govorimo o prisutnosti ili neprisutnosti izvornih govornika drugoga jezika u društvenoj zajednici, dvojezičnost može biti *okolinska* i *izvanokolinska* (Hamers i Blanc 2000 u: Medved Krajnović 2010: 100). Sličnu podjelu navodi i Z. Jelaska (2005: 46) kada raspravlja o društvenom položaju jezika, pa se tako razlikuju *uklopljena* od *izdvojene dvojezičnosti*. Uklopljena dvojezičnost označava prisutnost društvene zajednice, poput manjinske ili useljeničke, međutim ako ta prisutnost izostaje, riječ je o *izdvojenoj dvojezičnosti*. Unutar podjele prema društvenom položaju jezika, Z. Jelaska navodi još i *dodatnu dvojezičnost* koja se javlja kada drugi jezik ne ugrožava prvi jezik, odnosno u društvu su oba jezika jednako cijenjena. Međutim, kada se drugi jezik cijeni više od prvoga i time ga ugrožava, riječ je o *odbojnoj dvojezičnosti*. M. Medved Krajnović (2010: 100) također razlikuje vrste dvojezičnosti prema društvenom statusu, no prema danim definicijama razlikuje *pozitivnu* i *negativnu* dvojezičnost.

Prema kulturnom identitetu dvojezičnog govornika, njegova dvojezičnost može biti *dvokulturalna*, *jednokulturalna*, *uklopljena (otkulturalna)* ili *nekulturalna (beskulturalna)*, ovisno o tome kakva je njegova pripadnost dvama društvima (Hamers i Blanc 2000 u: Jelaska 2005: 46, Medved Krajnović 2010: 101).

Pregledom danih podjela dvojezičnosti može se zaključiti da dvojezičnost nije jednostavna pojava. Jezici dvojezičnog govornika mogu biti u različitom odnosu jedan prema drugome, dvojezični govornik može njima različito vladati i upotrebljavati ih u različitim situacijama i s različitim ljudima. Sukladno tome, prototipna, idealna dvojezičnost – kada dvojezična osoba vlada obama svojim jezicima jednako dobro te ima savladan standard obaju jezika – najčešće ne postoji, već se u svakoj pojedinoj dvojezičnosti nalazi niz varijanti i posebnosti.

3.2. Višejezičnost

Višejezičnost je „vladanje trima ili većim brojem jezika“ (Jelaska 2007a: 26). Nekada je dvojezičnost obuhvaćala i govornike triju ili više jezika, odnosno veći je naglasak bio na razlici između jednojezičnosti i dvojezičnosti. Također, smatralo se kako su jezični sustavi jezika kojima pojedinac vlada odvojeni (Jelaska 2005: 47). Danas ipak prevladava shvaćanje kako su svi jezici kojima pojedinac vlada međusobno isprepleteni te obogaćuju pojedinčevu komunikacijsku sposobnost (CEFRL³ 2001: 4 u: Jelaska 2005: 47), a višejezičnost više nije ideal, već standard kojem se teži.

U našem radu ispitanici su hrvatski studenti češkog jezika. Radi se tada o dvojezičnim govornicima jer ispitanici vladaju svojim materinskim jezikom i češkim kao drugim/stranim jezikom. Međutim, postoji velika vjerojatnost da je većina ispitanika zapravo višejezična s obzirom na status engleskog jezika kao međunarodnog i globalnog jezika i njegovo učenje (npr. Medved Krajnović 2010, Bogunović i Jelčić Čolakovac 2019, Brodarić Šegvić 2022). Osim toga, engleski jezik u Hrvatskoj sveprisutan je u svakodnevnom životu, a počinje se učiti već u prvom razredu osnovne škole kao obavezan školski predmet. Za razliku od engleskog jezika, češki je jezik u Hrvatskoj jedan od manjinskih jezika⁴. Stoga je sasvim sigurno da su jezici kojima ispitanici vladaju u različitim odnosima, pa je moguće zaključiti da bi se dvojezičnost svakog ispitanika, na individualnoj razini, mogla definirati prema jednoj ili više ponuđenih podjela u prethodnom poglavlju.

³ Common European Framework of Reference for Languages (hrv. Zajednički europski referentni okvir za jezike – ZEROJ).

⁴ v. 4.5. Status češkog jezika.

4. PRVI, DRUGI, TREĆI... INI JEZIK

Kod proučavanja dvojezičnosti i višejezičnosti potrebno je poznavati i razlikovati pojmove poput *materinski jezik*, *prvi*, *drugi* i *treći jezik*, *strani jezik* ili pak *ini jezik*. Ovisno o jezičnom razvoju pojedinca pojedini pojmovi mogu označavati isti jezik, odnosno koriste se u tom slučaju kao istoznačnice, dok ponekad mogu označavati različite jezike kojima pojedinac vlada, pa se stoga njihovi nazivi ne mogu izmjenjivati te se smatraju bliskoznačnicama. U ovom ćemo poglavlju detaljnije predstaviti uvedene pojmove te njihove sličnosti i razlike.

4.1. Materinski jezik

Materinski jezik (engl. *mother tongue*) je jezik koji dijete usvaja kao prvi jezik te prvo njime progovara (Jelaska 2007a: 35). Ovaj naziv u sebi sadrži povijesno određenje kao jezik koji dijete usvaja od majke (matere) jer su povijesno gledano majke provodile najviše vremena s djetetom u razdoblju kada ono usvaja jezik, to jest u prvim godinama djetetova života (ibid.). Stoga je jezik majke onaj jezik kojem je dijete najprije izloženo i jezik koji dijete prvi usvaja. Z. Jelaska (2005: 24) ističe kako naziv *materinski* zbog povezanosti s pojmom majke naglašava „osjećajnu zasnovanost usvajanja jezika“ te da dijete na takav način više neće usvajati niti učiti niti jedan jezik s kojim se kasnije susretne.

Iako je značenjski povezan s pojmom majke, materinski jezik može značiti i očev jezik, bakin ili djedov jezik, odnosno jezik one osobe od koje dijete usvaja materinski jezik (ibid.: 26). U ovom kontekstu kao bliskoznačnica materinskom jeziku može se koristiti i naziv *roditeljski jezik*, kao jezik koji dijete usvaja od roditelja. Ukoliko se radi o jeziku kojim govore članovi obitelji i kojim se oni međusobno sporazumijevaju, tada se on naziva *obiteljski jezik*. Ako se naglašava razlika između uže i šire obitelji, onda se *obiteljskim jezikom* naziva jezik kojim govori uža obitelj, na primjer roditelji i djeca, a jezik kojim govore članovi šire obitelji naziva se *porodični* (ibid.: 26, Jelaska i Kusin 2005: 54). Jedna od bliskoznačnica je također i *kućni jezik*, kao jezik kojim pojedinac govori u kući ili pak *domaći jezik*, onaj jezik koji pojedinac koristi u svom domu, u užem smislu kao prostora u kojem pojedinac živi ili u širem smislu kao zemlja s kojom se pojedinac poistovjećuje (Jelaska 2005: 26-27).

Z. Jelaska (2005) uvodi i nazive *rodni jezik*, *zavičajni jezik* i *narodni jezik* za jezik zajednice, kraja ili naroda u kojem je pojedinac rođen ili kojem pripada. Ako je jezik preuzet od predaka, mogu se koristiti nazivi poput *jezik predaka*, *jezik otaca*, *djedovski jezik* i sl. (ibid.). Ako djeca

ili unuci jezik svojih predaka koriste sve manje i manje tada se radi o *nasljednom jeziku* (Medved Krajnović 2010: 3).

Bitno je napomenuti kako navedeni nazivi nisu nužno pojedincu i materinski jezik, zbog čega se i koristi izraz „bliskoznačnice“. Na primjer, jedan jezik može istovremeno biti pojedinčev materinski i obiteljski jezik, no isto tako i ne mora, odnosno pojedinac može imati svoj materinski jezik te drugi jezik, u ovom slučaju obiteljski, kojim ne vlada kao materinskim.

4.2. Prvi, drugi, treći jezik

Materinski jezik i njegovi srodni nazivi ponekad zahtijevaju znanje i dodatne podatke o tome od koga ili na koji način je dijete usvojilo jezik, što nije uvijek dostupno. Umjesto toga se kao bliskoznačnica materinskom jeziku, a ponekad i kao istoznačnica, koristi naziv *prvi jezik*, često označen kraticom J1 (engl. *first language – L1*) (Jelaska 2005: 26). Međutim, i sam naziv *prvi jezik* može imati više značenja. Ako se u obzir uzima redosljed usvajanja jezika, onda je prvi jezik onaj jezik koji je dijete, odnosno pojedinac, prvi usvojio. Prvi jezik može biti i onaj jezik kojim pojedinac najbolje vlada te se njime koristi kao glavnim sredstvom komunikacije. U tom se slučaju mogu koristiti i nazivi *primarni jezik* (Medved Krajnović 2010: 3) ili *prvotni jezik* (Jelaska 2005: 26). Primarni, odnosno prvotni jezik, ne mora nužno biti i prvi usvojeni jezik.

Uzevši u obzir redosljed usvajanja jezika, onaj jezik koji pojedinac usvaja ili uči nakon prvog jezika tradicionalno se naziva *drugi jezik*, sljedeći je *treći jezik* itd. Nadalje, sam naziv *drugi jezik* može nositi značenje šire od redosljeda usvajanja jezika.

Jelena Mihaljević-Djigunović (1998: 15) *drugim jezikom* smatra „nematerinski jezik koji se uči unutar zemlje u kojoj je u uporabi“. Z. Jelaska (2007a: 36) daje sličnu definiciju te navodi kako je *drugi jezik – J2* (engl. *second language – L2*) „prototipno onaj jezik koji pojedinac usvaja nakon što je već usvojio jedan jezik, u okolini koja se njime služi“. Okolinu mogu predstavljati manje zajednice, poput obitelji, ili velike zajednice, poput cijele zemlje. Dijete tako može usvajati drugi jezik ako njegovi roditelji, na primjer, govore različite jezike ili ako se dijete nalazi u okolini gdje se govori drugačiji jezik od njegova materinskoga jezika, što može biti rezultat preseljenja u drugu zemlju ili odrastanja u jezičnoj manjini. Drugi je jezik u tom slučaju onaj jezik koji se usvaja nakon materinskoga, koji može biti djelomično ili potpuno usvojen u trenutku ovladavanja drugim jezikom. U ovom kontekstu moguće je upotrijebiti i naziv *drugotni jezik* (Jelaska 2005: 28).

Bitno je spomenuti i naziv *sekundarni jezik* (engl. *secondary language*) (Medved Krajnović 2010: 3), koji se razlikuje od naziva *drugi jezik* i *drugotni jezik*. Slučaj je to kada je dijete

prvotno izloženo jednom jeziku, prvom jeziku. Zatim, dok još nije progovorilo, dijete je izloženo drugom jeziku koji nadvlada prvi jezik. Kada dijete progovori, jezik koji je po redoslijedu izloženosti drugi postaje njegov materinski jezik, iako nije prvi jezik kojem je dijete izloženo.

Ponekad se, govoreći o odraslim osobama, naziv *drugi jezik* koristi za izražavanje onog jezika kojim pojedinac vlada slabije od prvoga jezika, a ne za izražavanje redoslijeda usvajanja jezika (Jelaska 2005: 28). Zbog toga se naziv *drugi jezik* često upotrebljava i u značenju trećega jezika ili stranoga jezika, odnosno bilo kojega jezika kojim pojedinac vlada, koji je usvojio ili naučio, a koji mu nije materinski jezik (Jelaska 2007a: 36, Medved Krajnović 2010: 3).

4.3. Strani jezik

Strani jezik (engl. *foreign language – FL*) je onaj jezik „koji se uči u školi ili na posebnim tečajevima u zemlji u kojoj se njime ne služi“ (Jelaska 2005: 29). Pojedinac tako strani jezik koji uči ne nalazi u svojoj okolini, jezik je to neke druge države ili društva. Strani jezik se stoga ovladava u neprirodnim, proizvedenim situacijama, a pojedinac se njime ne služi redovito te ga čuje uglavnom od neizvornih govornika (ibid.). J. Mihaljević Djigunović (1998: 15) *strani jezik* definira kao „nematerinski jezik koji se uči i koristi u odnosu prema govornoj zajednici izvan nacionalnih i teritorijalnih granica“. Uz strani se jezik najčešće veže proces učenja, no moguće je i djelomično usvajanje stranog jezika, na primjer ako učenje započne vrlo rano, ako je pojedinac okružen strancima kojima je taj jezik materinski ili ako pojedinac boravi duže vrijeme u stranoj državi (Jelaska 2007a: 36).

4.3.1. Drugi i strani jezik

Razlikovanje drugoga i stranoga jezika nije uvijek jednostavno. Upotreba ovih dvaju naziva ponekad ovisi o samim stručnjacima i o onome na što su njihova istraživanja usmjerena. Tako će neki stručnjaci (npr. Chihara i Oller 1978 u: Mihaljević Djigunović 1998: 15)⁵ strogo razgraničiti drugi i strani jezik, a neki će naziv drugi jezik upotrebljavati za sve jezike usvojene ili naučene nakon materinskoga jezika. J. Mihaljević Djigunović (1998: 15) navodi kako se nazivi drugi i strani jezik često koriste kao sinonimi, a označuju onaj jezik koji nije materinski.

⁵ Chihara i Oller (1978) kod proučavanja motivacije za učenje jezika razlikuju učenje stranoga jezika od učenja drugoga jezika.

Drugim se jezikom prototipno smatra „jezik koji u istoj državi uče stanovnici koji su u njoj rođeni i koji su od rođenja kao materinski usvajali (i) jezik različit od glavnog okolinskog, tj. državnog i službenog“, a stranim se jezikom prototipno smatra „jezik druge države koji se ne govori u državi u kojoj se uči – ni kao državni, ni kao službeni, ni kao obrazovni jezik“ (Jelaska 2005: 29). I J. Mihaljević Djigunović (1998: 15) navodi kako strani jezik „nema službeni status ili priznatu funkciju u zemlji u kojoj se uči“. Međutim, zbog mnogobrojnosti jezičnih situacija i pojava, prototipno shvaćanje nije uvijek odgovarajuće, a granica između dvaju naziva nije uvijek sasvim jasna.

Z. Jelaska (2005: 31-32) stoga predstavlja tri načela za jednostavnije razgraničavanje drugoga od stranoga jezika, a to su okolina, trajnost prebivanja i čestoća i raširenost uporabe.

Ovisno o tome uči li se nematerinski jezik u okolini u kojoj se njime i govori ili ne, drugi jezik bit će onaj koji se uči u zemlji u kojoj se njime i govori, dok se strani jezik uči u zemlji u kojoj se njime ne govori. No, s obzirom da se pojedini jezici mogu govoriti samo u nekim dijelovima zemlje, moguće je da je isti jezik nekim govornicima te zemlje drugi, a nekima strani jezik. Prema trajnosti prebivanja, drugim se jezikom smatra glavni ili službeni jezik koji se poučava u samoj zemlji, a čiji su usvajatelji stanovnici ili trajni useljenici te zemlje. Ako su usvajatelji osobe koje će se vratiti u svoju zemlju nakon određenog vremena, tada se taj isti jezik smatra stranim jezikom. Imajući u vidu čestoću i raširenost uporabe, drugi je jezik onaj jezik koji osoba redovito upotrebljava, bez obzira kada je taj jezik naučila (može biti i u odrasloj dobi), a strani je jezik onaj čija je upotreba povremena i neredovita.

Potreba za razgraničavanjem drugoga od stranoga jezika nastala je zbog povećanja broja višejezičnih govornika, jer nekada su se jezične pojave u lingvistici proučavale sa stajališta jednojezičnog govornika. Danas lingvisti razlikuju usvojene i naučene jezike, pa bi stoga drugi jezik pripadao skupini usvojenih jezika, zajedno s prvim jezikom, trećim jezikom itd., a strani jezici predstavljaju naučene jezike, unutar kojih se mogu razlikovati prvi strani jezik, drugi strani jezik itd. (Jelaska 2005: 29).

4.4. Ini jezik

U prethodnim poglavljima ponuđene su mnogobrojne mogućnosti te različiti nazivi koji se mogu upotrebljavati kod istraživanja dvojezičnosti i višejezičnosti. Prikazani su različiti faktori koji mogu utjecati na odabir naziva koji će se koristiti te samim time i moguća neslaganja oko upotrebe naziva. Spomenuto je kako se naziv *drugi jezik* može upotrebljavati kao krovni naziv

za sve nematerinske jezike koji se uče nakon (djelomičnog) usvajanja materinskoga jezika. Međutim, u hrvatskom nazivlju kao krovni naziv za sve jezike osim prvoga usvojenoga jezika upotrebljava se također i naziv *ini jezik – IJ*. Oba naziva supostoje u hrvatskoj literaturi (Medved Krajnović 2010: 3).

4.5. Status češkog jezika

Češki jezik je jezik koji se nalazi u središtu istraživanja ovog rada. S obzirom da se istraživanje provodi u hrvatskom kontekstu i među hrvatskim ispitanicima, prema navedenim definicijama smatrao bi se stranim jezikom. Naime, bitno je spomenuti i ostale moguće nazive za češki jezik u kontekstu ovog rada.

U širem kontekstu, češki je jezik u Hrvatskoj također i manjinski jezik. *Manjinski jezik* je onaj jezik „koji se tradicionalno rabi na području neke države, ali se ne može svesti na određeno područje“ (Jelaska i Kusin 2005: 55). U Hrvatskoj češkim jezikom govore pripadnici češke nacionalne manjine. Prema popisu stanovništva iz 2021. godine, u Republici Hrvatskoj žive 7.862 pripadnika češke nacionalne manjine na području Bjelovarsko-bilogorske županije, posebice u okolici grada Daruvara, te na područjima Požeško-slavonske, Sisačko-moslavačke i Zagrebačke županije⁶.

Pripadnici češke nacionalne manjine ostvaruju ustavno pravo na odgoj i obrazovanje na svome jeziku i pismu. U osnovnoškolskom i srednjoškolskom obrazovanju dostupna su tri modela prema kojima se organizira nastava na jeziku i pismu nacionalne manjine – model A (cjelokupna nastava održava se na jeziku i pismu nacionalne manjine s obaveznim učenjem hrvatskog jezika), model B (dvojezična nastava u kojoj se prirodoslovni predmeti održavaju na hrvatskom jeziku, a društvene skupine predmeta na manjinskom jeziku) i model C (nastava manjinskog jezika i kulture za pripadnike nacionalne manjine, ali i sve ostale učenike).⁷ Pripadnicima češke nacionalne manjine u Hrvatskoj je dostupno obrazovanje prema sva tri modela. Nastava prema modelu A održava se u osnovnim školama u Daruvaru i Končanici,

⁶ Prema podacima Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske. Preuzeto s <https://pravamanjina.gov.hr/nacionalne-manjine/nacionalne-manjine-u-republici-hrvatskoj/cesi/376> (28. lipnja 2023).

⁷ Prema podacima portala e-Građani (*Predškolsko, osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje na jeziku i pismu nacionalnih manjina*). Preuzeto s <https://gov.hr/hr/predskolsko-osnovnoskolsko-i-srednjoskolsko-obrazovanje-na-jeziku-i-pismu-nacionalnih-manjina/1108>. (29. lipnja 2023.).

prema modelu B u gimnaziji u Daruvaru te prema modelu C u više od dvadeset osnovnih škola i četiri srednje škole.⁸

Češki je jezik u ovome radu također jezik koji ispitanici studiraju, stoga se može nazvati i *studijskim jezikom* (ibid.: 51).

No, s obzirom da naziv drugi jezik može obuhvaćati i treći jezik ili strani jezik, a i novije teorije često ne smatraju potrebnim razlikovati drugi od stranoga jezika (Jelaska 2005: 90), u ovom ćemo se radu, zbog jednostavnosti, prema češkom jeziku odnositi kao prema drugome jeziku, odnosno onome jeziku koji nije materinski jezik naših ispitanika.

⁸ Prema podacima portala e-Građani (Popis škola s nastavom na jeziku i pismu nacionalnih manjina za školsku godinu 2021./2022.). Preuzeto s https://gov.hr/UserDocsImages/Dokumenti/Popis%20%C5%A1kola%20_modeli_%20ABC_2021_%202022.pdf (29. lipnja 2023.).

5. USVAJANJE I UČENJE JEZIKA

Jezik se može usvajati ili učiti, odnosno nekim se jezikom može ovladavati.

Učenje i usvajanje prototipno su dva različita procesa. Njihovo strogo razgraničenje uveo je Stephen D. Krashen (1981: 1-2) tvrdeći da je usvajanje nesvjestan proces koji se odvija putem prirodne komunikacije u kojoj govornik nije usmjeren na formu jezika, već na poruku koja se prenosi. Učenje je s druge strane svjestan proces čiji veliki dio čini ispravljanje grešaka te učenje pravila. Međutim, novija istraživanja pokazuju kako su navedeni procesi ipak međusobno povezani (Medved Krajnović 2010: 4), stoga je moguće za oba procesa koristiti i krovni naziv *ovladavanje* (Jelaska 2005: 88). U ovom ćemo poglavlju detaljnije prikazati navedene procese u odnosu na materinski, drugi i strani jezik.

Djeca imaju urođenu jezičnu sposobnost, stoga materinski jezik usvajaju spontano, odnosno u prirodnim situacijama tako što su izložena određenom jeziku. Za razvoj govora u djece potrebno je zadovoljiti razvojne preduvjete te je važno da djeca imaju dobre unutarnje i vanjske uvjete poput radnog pamćenja i podrške okoline (Jelaska 2005: 65). Sva djeca slično usvajaju materinski jezik, usvajanje se odvija kroz sustavne razvojne faze te ne ovisi o jeziku kojem je dijete izloženo niti o djetetu kao pojedincu. Usvajanje materinskoga jezika odvija se relativno brzo i uspješno, a djeca u tom procesu uspijevaju ovladati različitim jezičnim razinama (ibid.: 64). Iako se uz materinski jezik najčešće veže pojam usvajanja, on se može i učiti, na primjer ako dijete treba naučiti standardni idiom materinskoga jezika, ako ima razvojne poteškoće ili ako je pripadnik nacionalne manjine te uz državni jezik uči i vlastiti manjinski jezik (bio on drugi ili materinski) (Jelaska 2007b: 90).

Usvajanje drugoga jezika (engl. *second language acquisition – SLA*) dijeli određene sličnosti s usvajanjem materinskoga jezika. Proces je to koji se „odvija u prirodnoj sredini i odnosi se na nesvjestan, spontan proces poboljšanja jezične i komunikacijske kompetencije nekoga nematerinskog jezika“ (Ćoso 2016: 497). Prema M. Medved Krajnović (2010: 4), usvajanje drugoga jezika odvija se „u prirodnoj sredini gdje primarno značenje drugoga nije kronološko već kontekstualno (dakle može se odnositi i na treći i na neki sljedeći jezik koji pojedinac usvaja)“. Z. Jelaska (2005) dodaje kako i usvajanje drugoga jezika, kao i usvajanje materinskoga jezika, sadrži sustavne razvojne faze. No, između dva procesa postoje i bitne razlike. Drugi se jezik usvaja nakon što je materinski jezik barem već djelomično usvojen te se ne odnosi samo na djecu već i na odrasle pojedince. Za razliku od djece, odrasle osobe mogu prenositi obilježja već usvojenoga materinskoga jezika na drugi jezik kojim pokušavaju

ovladati. Taj *prijenos* (Jelaska 2005: 89) može biti povoljan ili nepovoljan, odnosno može olakšavati i ubrzavati usvajanje drugoga jezika ili ga pak ometati i usporavati. Također, iako se usvajanje drugoga jezika odvija u prirodnoj okolini i spontan je proces, ono uglavnom nije potpuno, pa tako pojedinci najčešće usvoje drugi jezik samo do određene razine bez obzira koliko su dugo tome jeziku izloženi (ibid.).

Učenje jezika proces je koji se odvija svjesno, „uglavnom na posebnim tečajevima ili u školi, najrazličitijim metodama i s najrazličitijim uspjehom“ (ibid.). Učenje se može odnositi na drugi jezik, ali i na strani jezik. M. Medved Krajnović (2010: 5) navodi da je učenje stranoga jezika (engl. *foreign language learning*) proces koji se odvija „u institucionaliziranoj sredini gdje je naglasak na formalnome, tj. strukturiranome pristupu jezičnoj građi, a gdje jezik koji se uči nije šire prisutan u bližoj okolini“. Učenje jezika je dakle strukturirani proces koji se odvija u etapama s ciljem stvaranja uzoraka i veza među različitim dijelovima jezika koje uporabom jačaju.

Usvajanje i učenje jezika nisu dva u potpunosti odvojena procesa. Naučeno znanje može se preklapati s onim usvojenim, a može se i usvojiti, to jest postati spontano i nesvjesno (Jelaska 2005: 90). S obzirom da se navedena dva procesa mogu preklapati, kao krovni naziv često se upotrebljava *ovladavanje jezikom*, zajedno s nazivom *ini jezik*. Ovladavanje inim jezikom – OVIJ (engl. *second language acquisition*) obuhvaća formalno učenje i neformalno usvajanje bilo kojeg jezika nakon prvoga usvojenoga (Medved Krajnović 2010: 4). Z. Jelaska (2005) navodi da se naziv *ovladavanje* osobito upotrebljava u slučajevima kada nije nužno naglasiti na koji način je stečeno znanje nekog jezika ili kada to nije poznato. Novije teorije više upotrebljavaju naziv *usvajanje drugoga jezika* od naziva *učenje drugoga jezika*, što je povezano i s time da se sam naziv *drugi jezik* koristi za sve jezike kojima se ovladava nakon usvojenoga prvoga, odnosno materinskoga jezika (ibid.: 90). Razlika između učenja i usvajanja naglašava se u slučajevima kada je potrebno istaknuti način na koji se ovladava drugim jezikom koji može biti nesvjestan i neformalan, kada se koristi naziv *usvajanje*, ili svjestan i formalan, kada se upotrebljava naziv *učenje*.

U ovome smo radu odlučili upotrijebiti pojam *usvajanje jezika* s obzirom da se provedeno istraživanje odnosi na izloženost ispitanika neformalnim aktivnostima, odnosno aktivnostima van formalnog obrazovanja putem kojih se nesvjesno i spontano usvaja češki jezik.

5.1. Neformalno (nenamjerno) usvajanje jezika i izloženost jeziku

U prethodnom je poglavlju navedeno kako se proces usvajanja jezika može odnositi i na materinski i na drugi jezik te da oba procesa dijele određene sličnosti.

Kod usvajanja materinskoga jezika potrebno je zadovoljiti određene razvojne preduvjete te unutarnje i vanjske uvjete poput radnog pamćenja i umnog rječnika ili podrške okoline (Jelaska 2005: 65). U usvajanju drugoga jezika, u značenju bilo kojega nematerinskoga jezika, okolina također ima važan utjecaj. U određenoj okolini pojedinac je izložen nekome jeziku. Izloženost jeziku podrazumijeva kontakt s jezikom koji se usvaja ili uči (Al-Zoubi 2018: 152), odnosno „količinu i kvalitetu dodira s ciljanim jezikom i njegovim govornicima“ (Jelaska 2005: 103). Taj kontakt može se pružiti u okolini koja je formalna ili neformalna (De Wilde i dr. 2018: 3). Formalna okolina predstavlja formalno obrazovanje, odnosno institucionaliziranu sredinu. U takvoj sredini kontakt s jezikom omogućava nastavnik koji učenike izlaže jeziku na različite načine, uglavnom kroz standardizirani pristup jezičnoj građi (ibid.). Izvan učionice, u svakodnevnom životu, pojedinac može također biti izložen jeziku te će tada neformalno usvajati jezik što „podrazumijeva sve načine pomoću kojih pojedinci mogu postići određene jezične kompetencije neovisno o školskim institucijama i formalnom obrazovanju“ (Brodarić Šegvić 2019: 19). Načini na koje pojedinac može neformalno usvojiti neki jezik su različiti, a oni najčešći uključuju gledanje televizijskih programa ili filmova, slušanje radija, pretraživanje interneta, čitanje novina ili knjiga, putovanje u zemlje gdje se taj jezik govori ili razgovor s izvornim govornicima (Al-Zoubi 2018: 152). Radi se o aktivnostima kojima učenje jezika zapravo nije cilj (De Wilde 2018: 3-4).

Na spomenutim se aktivnostima temelje istraživanja koja ćemo u sljedećem poglavlju predstaviti. Bit će prikazana pojedina istraživanja koja su se bavila pitanjem povezanosti neformalnog usvajanja jezika i izloženosti jeziku s jezičnim znanjem.

6. NENAMJERNO USVAJANJE JEZIKA, IZLOŽENOST JEZIKU I JEZIČNO ZNANJE – PREGLED LITERATURE

Izloženost pojedinca drugim jezicima, osim materinskoga jezika, danas je neupitna s obzirom na proces globalizacije, ali i sve veću upotrebu tehnologije te posljedično široku dostupnost najrazličitijih sadržaja i informacija na mnogobrojnim jezicima. Više prilika za izloženost pojedinom jeziku u svakodnevnom životu znači i više neformalnih situacija u kojima se jezik nenamjerno usvaja. U nastavku ćemo prikazati rezultate pojedinih istraživanja koja su proučavala povezanost nenamjernog usvajanja jezika, odnosno izloženosti drugome jeziku, s jezičnim znanjem.

Mladi su danas više nego ikada izloženi različitim vrstama medija čiji jezični sadržaji utječu na njihov jezični razvoj (Brodarić-Šegvić 2019: 19). Mediji su to poput glazbe, televizije, računalnih igara, interneta i ostalih dijelova popularne kulture kao važnog dijela života mladih (Cheung 2001: 56 u: Brodarić Šegvić 2022: 50) pri čemu prevladava izloženost digitalnim medijima. Istraživanja pokazuju kako mlađe generacije danas više upotrebljavaju digitalne medije od pisanih medija te da su digitalni mediji gotovo u potpunosti zamijenili pisane medije (Twenge, Martin i Spitzberg 2019 u: Bogunović i Jelčić Čolakovac 2019: 182).

Internet, kao jedan od digitalnih medija, pruža niz mogućnosti za nenamjerno usvajanje jezika, od pretraživanja na pojedinom jeziku, do pristupa glazbi, filmovima, novinskim i akademskim člancima. Jedno od istraživanja pokazuje kako stariji adolescenti svakodnevno koriste internet, a 77% njih provodi na internetu više od jednog sata dnevno (Lauricella i dr. 2014: 363). Internet također omogućuje i računalno posredovanu komunikaciju, poput elektroničke pošte, pričaonica i virtualnih svjetova (Babić i Lokas Čošković 2017 u: Bogunović i Jelčić Čolakovac 2019: 182). I Sara Brodarić Šegvić (2019: 21) navodi da internet omogućuje komunikaciju s mnogobrojnim korisnicima diljem svijeta, na primjer putem komentiranja *Youtube* videa ili članaka na portalima, igranjem online igara, pisanjem blogova ili preko društvenih mreža.

Popularnost društvenih mreža konstantno se povećava s obzirom da u današnjem, tehnologijom upravljanim svijetu, društvene mreže mladima pružaju „novi, veći prostor za druženje i povezivanje s prijateljima“ (Rattinger 2017: 223). Njihova se popularnost može objasniti time što su izuzetno interaktivne, odnosno omogućuju i pisanu i usmenu komunikaciju u stvarnom vremenu ili s vremenskom odgodom (Bogunović i Jelčić Čolakovac 2019: 191). Osim medija, važan utjecaj na usvajanje jezika mogu imati i kontakt s izvornim govornicima i ostalim govornicima ciljanog jezika te boravak u zemlji ciljanog jezika. Oba su primjera načini

putem kojih pojedinci dolaze do autentičnog jezičnog unosa (Sieloff Magnan i Lafford 2014: 525-526).

Povezanost neformalnih aktivnosti i jezičnog znanja prikazana je u istraživanju koje su proveli Vanessa De Wilde i dr. (2018). Istraživanje je bilo usmjereno na neformalno usvajanje engleskog jezika prije početka formalnog obrazovanja kroz različite neformalne aktivnosti poput gledanja televizije s *titlovima* na engleskom jeziku i bez *titlova*, slušanja glazbe na engleskom jeziku, igranja računalnih igara na engleskom jeziku, upotrebe društvenih mreža te korištenja engleskog jezika u govoru. Ispitano je jezično znanje engleskog jezika kroz poznavanje vokabulara te kroz četiri jezične djelatnosti – čitanje, pisanje, slušanje i govorenje. Rezultati istraživanja pokazali su kako su korištenje društvenih mreža, igranje računalnih igara te upotreba engleskog jezika u govoru imali najveći utjecaj na nenamjerno usvajanje jezika. Autori smatraju kako su spomenute tri aktivnosti prevladale nad ostalim aktivnostima poput gledanja televizije ili slušanja glazbe jer nude više mogućnosti za autentičnom komunikacijom i interakcijom.

Slične rezultate dobili su i Beatriz González Fernández i Norbert Schmitt (2015) u istraživanju o poznavanju kolokacija u engleskom jeziku. Ispitana je učestalost neformalne izloženosti engleskom jeziku izvan učionice kroz aktivnosti poput gledanja televizije i filmova, čitanja na engleskom jeziku, slušanja pjesama, korištenja društvenih mreža te boravka u zemlji gdje se govori engleski jezik. Dobiveni rezultati ukazivali su na povezanost svih spomenutih aktivnosti sa znanjem kolokacija, osim aktivnosti koja se odnosila na slušanje pjesama.

Naime, i slušanje glazbe ili drugih vrsta zvučnih zapisa može imati pozitivan učinak na usvajanje jezika. Na primjer, slušanje CD-ova ili audioknjiga može utjecati na poboljšanje izgovora ciljanog jezika kao i na povećanje vokabulara (Drew i Sørheim 2009 u: Al-Zoubi 2018: 160).

Utjecaj audiovizualnih materijala na nenamjerno usvajanje vokabulara potvrđuje i sljedeće istraživanje. Elke Peters i Stuart Webb (2018) ispitali su ima li jednokratno gledanje dugometražnog filma utjecaj na usvajanje vokabulara na stranome jeziku. Autori su time željeli ukazati na to da je moguće usvojiti vokabular putem audiovizualnih materijala, što su svojim istraživanjem i potvrdili.

Da se vokabular može nenamjerno usvojiti gledanjem televizijskih programa istraživala je i Terézia Čviriková (2022). Istraživanje je bilo usmjereno na utjecaj gledanja češkog televizijskog programa na znanje češkog jezika kod djece koja su govornici slovačkog jezika. Rezultati su pokazali kako jedan dio djece, koja često gledaju češki televizijski program, ima

dobro znanje češkog jezika. Međutim, gledanje televizije nije jedini čimbenik koji utječe na njihovo znanje češkog jezika. Djeca koja su pokazala dobro znanje češkog jezika bila su izložena i aktivnostima poput slušanja čeških audioknjiga, gledanja čeških videa na platformi *Youtube* te interakcije s obitelji ili prijateljima govornicima češkog jezika. Osim toga, djeca su imala i pozitivan stav prema češkom jeziku te poticajno okruženje koje su stvarali njihovi roditelji.

Slično istraživanje predstavile su i Mateja Hendrih i Stela Letica Krevelj (2019), a odnosilo se na devetogodišnju djevojčicu, izvornu govornicu hrvatskog jezika, koja je postigla visoku razinu jezičnog znanja engleskog jezika gledanjem sadržaja na engleskom jeziku na televiziji. No, kao i u prethodnom istraživanju, i drugi su faktori utjecali na nenamjerno usvajanje engleskog jezika poput roditeljske podrške i pomoći.

Irena Bogunović i Jasmina Jelčić Čolakovac (2019) provele su istraživanje među studentskom populacijom u Hrvatskoj želeći ispitati kojim aktivnostima, koje uključuju korištenje engleskog jezika, studenti posvećuju najviše vremena. Istraživanje je također bilo usmjereno na ispitivanje povezanosti između izloženosti engleskom jeziku te jezičnog znanja studenata. Ispitane aktivnosti odnosile su se na slušanje radija i glazbe, gledanja televizije/serija/filmova, čitanja za zabavu, čitanja za akademske potrebe, interneta, pisane i usmene komunikacije te ostalog. Dobiveni rezultati ukazali su na to da su se ispitanici najviše koristili engleskim jezikom kod pretraživanja interneta, a druga najzastupljenija aktivnost bilo je gledanje filmova i serija koje je također povezano s većom jezičnom sposobnošću. Korištenje engleskog jezika u usmenoj komunikaciji te čitanje za zabavu dvije su aktivnosti koje su bile najmanje zastupljene. Autorice ovaj rezultat pripisuju mogućem utjecaju društvenih mreža te interneta općenito.

S. Brodarić Šegvić (2019) provela je istraživanje o povezanosti uspjeha hrvatskih srednjoškolaca u formalnoj nastavi engleskog jezika i načina na koji usvajaju vokabular van nastave. Mediji uključeni u istraživanje bili su glazba, internet, filmovi i video igre. Rezultati su pokazali da svi mediji, osim interneta, imaju značajni utjecaj na slučajno usvajanje vokabulara te da srednjoškolci s boljim uspjehom u formalnoj nastavi pokazuju veći interes za korištenje medija na engleskom jeziku van nastave. Autorica navodi kako je internet kao medij vrlo širok pojam te da se većina ispitanika vrlo vjerojatno na neki način koristi internetom, a upotreba može značajno varirati ovisno o jezičnom znanju i kompetencijama ispitanika, zbog čega se internet nije pokazao statistički značajnim medijem.

Osim što različite vrste medija mogu imati pozitivan učinak na nenamjerno usvajanje jezika, i različite druge situacije, poput boravka u zemlji gdje se govori drugi jezik ili razgovora s

izvornim govornicima, također mogu imati značajni utjecaj. Potvrđuje to istraživanje provedeno među španjolskim studentima (Munõz 2011 u: De Wilde i dr. 2018: 7-8). Istraživanje je pokazalo da izloženost jeziku i neformalni kontakt značajno utječu na jezično znanje, čak i više od dobi u kojoj se jezik počinje učiti, čime se ukazalo na važnost jezičnog kontakta s izvornim govornicima.

Kazuya Saito i Yuka Akiyama (2017) proveli su istraživanje s japanskim studentima koji uče engleski jezik. Istraživanje je bilo usmjereno na utjecaj virtualne komunikacije s izvornim govornicima engleskog jezika na jezično znanje japanskih studenata. U istraživanju su sudjelovale dvije skupine ispitanika. Eksperimentalna je skupina na tjednoj bazi tijekom jednog semestra komunicirala s izvornim govornicima engleskog jezika putem video poziva, a kontrolna je skupina nastavila učenje engleskog jezika (gramatike i vokabulara) bez komunikacije s izvornim govornicima. Izvorni govornici bili su usmjereni na ispravljanje pogrešaka koje bi mogle utjecati na razumijevanje te na davanje ispravnog primjera. Rezultati istraživanja pokazali su kako je kod studenata u eksperimentalnoj skupini bilo vidljivo poboljšanje u razumijevanju, tečnosti govora te gramatici i vokabularu, dok kod kontrolne skupine nisu bile vidljive značajne promjene. Rezultati ovog istraživanja ukazuju na pozitivan utjecaj interakcije, odnosno komunikacije s izvornim govornicima.

Predstavljena istraživanja upućuju na pozitivan učinak različitih neformalnih aktivnosti na nenamjerno usvajanje jezika i na jezično znanje. Njihova međusobna povezanost ispitat će se i u ovom radu.

7. ISTRAŽIVANJE POVEZANOSTI NEFORMALNIH AKTIVNOSTI I JEZIČNOG ZNANJA KOD HRVATSKIH STUDENATA ČEŠKOG JEZIKA

U prethodnom su poglavlju bila predstavljena pojedina istraživanja te njihovi rezultati o tome kakav utjecaj imaju neformalne aktivnosti i nenamjerno usvajanje jezika na jezično znanje ispitanika. Većina je prikazanih istraživanja bila usmjerena na engleski jezik kao jedan od svjetskih jezika⁹. I u istraživanjima provedenim u Hrvatskoj vidljivo je kako je engleski sveprisutan u svakodnevnom životu te osim što se uči kroz formalno obrazovanje, također se i usvaja, stoga se može kod dijela govornika smatrati drugim jezikom, a ne samo stranim jezikom (Mihaljević Djigunović, Cergol & Qingmin 2006 u: Bogunović i Jelčić Čolakovac 2019: 186).

Naše istraživanje bavi se ispitivanjem neformalnih aktivnosti i jezičnog znanja hrvatskih studenata češkog jezika. Kao što je već navedeno, češki jezik u Hrvatskoj jedan je od manjinskih jezika, a u usporedbi sa svjetskim jezicima češki se smatra manjim jezikom¹⁰. Uzimajući u obzir tu činjenicu, možemo pretpostaviti da je izloženost hrvatske populacije češkom jeziku općenito manja nego engleskom jeziku. Međutim, ispitanici našeg istraživanja su studenti češkog jezika, za koje smatramo da su ipak češkom jeziku više izloženi, i kroz formalno obrazovanje i u svakodnevnom životu. Tome zasigurno pridonosi neprestano povećanje upotrebe različitih medija, osobito interneta koji je postao „glavni izvor informacija, medij za komunikaciju, razmjenu podataka, održavanje kontakta i zabavu“ (Bogunović i Jelčić Čolakovac 2019: 185). Osim toga, internet pruža pristup različitim sadržajima na odabranom jeziku, pa tako i na češkom jeziku. Također, proces globalizacije omogućio je veću i bolju povezanost među društvima, pa je tako ostvarivanje kontakta s izvornim govornicima ili putovanje u državu gdje se govori ciljani jezik sve jednostavnije. S obzirom na navedeno, smatramo da je češki jezik pojedincima dostupniji nego ikada prije.

7.1. Cilj istraživanja i istraživačka pitanja

Cilj ovog istraživanja je ispitati u kolikoj su mjeri hrvatski studenti češkog jezika izloženi češkom jeziku kroz različite neformalne aktivnosti, a zatim će se istražiti postoji li povezanost

⁹ *Svjetski jezik* je onaj jezik koji se uči u različitim dijelovima svijeta kao strani jezik. Svjetski jezik ne mora nužno biti i veliki jezik, odnosno ne mora imati veliki broj izvornih govornika. Najvećim svjetskim jezikom smatra se engleski s obzirom na broj osoba koje su njime ovladale. (Jelaska i Kusin 2005: 58).

¹⁰ *Veliki jezik* je onaj jezik koji ima desetke ili stotine milijuna govornika. Jezici s manje govornika u odnosu na velike jezike nazivaju se *malim jezicima*. No, ako je taj jezik u boljem položaju od nekih drugih jezika, npr. onih koji nisu službeni ili državni, onda se može nazvati *manjim jezikom*. (Jelaska i Kusin 2005: 58).

između količine izloženosti i jezičnog znanja češkog jezika, odnosno istražiti ćemo imaju li spomenute neformalne aktivnosti utjecaj na jezično znanje ispitanika u usvajanju češkog jezika.

Polazište našeg istraživanja čine tri istraživačka pitanja i hipoteze:

1. Koje vrste neformalnih aktivnosti su najzastupljenije među studentima?

H1: S obzirom na sve veću prisutnost tehnologije u svakodnevnom životu, osobito interneta, pretpostavljamo da će studenti najviše vremena provoditi baveći se aktivnostima poput gledanja televizije/serija, gledanja videa na raznim platformama i društvenim mrežama, čitanja objava na društvenim mrežama te općenito aktivnostima koje ne zahtijevaju visoku razinu jezičnog znanja.

2. Kojim vrstama neformalnih aktivnosti se bave studenti s višom prosječnom ocjenom, odnosno s nižom prosječnom ocjenom iz kolegija *Češke jezične vježbe*?

H2: Pretpostavljamo da će studenti s višom ocjenom iz kolegija *Češke jezične vježbe* češće biti izloženi aktivnostima koje zahtijevaju veće jezično znanje, poput čitanja akademskih članaka na češkom jeziku ili razgovora s izvornim govornicima. Sukladno tome, pretpostavljamo da će se ispitanici s nižom prosječnom ocjenom više baviti jednostavnijim aktivnostima poput gledanja televizije/serija s *titlovima* ili razgovora s kolegama studentima na češkom jeziku.

3. Utječe li izloženost neformalnim aktivnostima na jezično znanje studenata?

H3: S obzirom da su prethodna istraživanja ukazala na pozitivan utjecaj neformalnih aktivnosti na nenamjerno usvajanje jezika, pretpostavljamo da će jezično znanje biti veće kod onih studenata koji se više izlažu različitim neformalnim aktivnostima, osobito onim zahtjevnijim, poput razgovora s izvornim govornicima ili boravka u Češkoj Republici.

7.2. Metodologija istraživanja

U sljedećim ćemo poglavljima opisati provedeno istraživanje. Najprije ćemo predstaviti instrumente koje smo koristili, zatim ćemo opisati uzorak na kojem je istraživanje provedeno te ćemo objasniti postupak istraživanja. Na kraju ćemo prikazati dobivene rezultate s obzirom na pojedine dijelove anketnog upitnika.

7.2.1. Instrumenti

Za prikupljanje podataka u svrhu provedbe ovog istraživanja korišten je anketni upitnik (v. *Prilog 1*) koji se sastojao od dva dijela.

U prvom dijelu anketnog upitnika prikupljali su se osobni podaci ispitanika poput njihove dobi, godine studija i druge studijske grupe. Zatim su ispitanici trebali navesti koliko godina već uče češki jezik, gdje su ga prvotno počeli učiti (kod kuće, u školi, na fakultetu ili drugo) te koja je njihova prosječna ocjena iz kolegija *Češke jezične vježbe*.

Drugi se dio upitnika odnosio na ispitivanje učestalosti različitih neformalnih aktivnosti. Ovaj dio upitnika sadržavao je dvadeset tvrdnji koje su predstavljale različite neformalne aktivnosti povezane s češkim jezikom, poput gledanja serija ili filmova, čitanja knjiga, slušanja glazbe ili na primjer razgovora s kolegama studentima ili s izvornim govornicima na češkom jeziku. Aktivnosti su osmišljene na temelju prethodnih istraživanja u sličnom kontekstu (v. poglavlje 6) te su prilagođene našim ispitanicima, tj. hrvatskim studentima češkog jezika. Sve su aktivnosti povezane s jednom ili više jezičnih djelatnosti. Ispitanici su trebali procijeniti koliko vremena provode u navedenim aktivnostima te su svoje odgovore na tvrdnje davali na temelju Likertove ljestvice s vrijednostima od *1 – Nikad* do *5 – Uvijek*.

7.2.2. Uzorak

Istraživanje je provedeno na uzorku od trideset i šest (N=36) studenata i studentica dvopredmetnog studija *Češki jezik i književnost* na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. U istraživanju su sudjelovali studenti od druge do pete godine studija. Studenti prve godine preddiplomskog studija nisu bili uključeni u istraživanje s obzirom da u vrijeme provedbe istraživanja nisu imali zaključenu ocjenu iz kolegija *Češke jezične vježbe*, koja je u istraživanju služila kao mjerilo jezičnog znanja.

Od ukupno 36 ispitanika, njih sedmero (N=7) bili su studenti druge godine preddiplomskog studija, dvanaestero (N=12) studenti treće godine preddiplomskog studija, također dvanaestero (N=12) studenti prve godine diplomskog studija te petero (N=5) studenti druge godine diplomskog studija. Dob ispitanika kretala se od 20 do 28 godina, a prosječna dob ispitanika bila je 22,6 godina. S obzirom na to da je studij češkog jezika dvopredmetni studij, većina ispitanika, njih dvadeset i pet (N=25), uz češki jezik studira još jedan jezik. Najčešća kombinacija je studij češkog i hrvatskog jezika koju studira šest studenata (N=6), zatim češkog i njemačkog jezika te češkog i poljskog jezika pri čemu svaku kombinaciju studira po pet

studentata (N=5). Ostale studijske grupe, koje nisu filološke, studira jedanaest studentata (N=11), a od toga najviše studentata, njih troje (N=3), studira lingvistiku.

7.2.3. Postupak

Istraživanje je provedeno u svibnju i lipnju akademske godine 2021./2022. S obzirom da najviše studentata svih godina pohađa kolegij *Češke jezične vježbe*, autorica ovog istraživanja, u dogovoru s profesorima koji predaju taj kolegij, provela je istraživanje na početku ili na kraju njihove redovne nastave. Prije provedbe istraživanja ispitanici su bili upućeni u cilj istraživanja te je objašnjeno kako će samo autorica rada imati pristup njihovim odgovorima u svrhu pisanja istraživačkog dijela ovog diplomskog rada. Svi su se ispitanici složili sa sudjelovanjem u istraživanju, koje je bilo anonimno i dobrovoljno, a zatim su im dane upute za rješavanje anketnog upitnika.

8. REZULTATI

U ovom poglavlju predstaviti ćemo rezultate dobivene istraživanjem. Kao što je već navedeno, istraživanje je provedeno pomoću anketnog upitnika koji se sastojao od dva dijela. U prvom su se dijelu ispitali osobni podaci ispitanika, poput dobi, godine studija i druge studijske grupe, godina učenja češkoga jezika, mjesta početka učenja češkog jezika te prosječne ocjene iz kolegija *Češke jezične vježbe*. U drugom su dijelu ispitanici sami procjenjivali koliko često se bave neformalnim aktivnostima predstavljenim kroz dvadeset tvrdnji. Svoje odgovore na ponuđene tvrdnje ispitanici su davali pomoću Likertove ljestvice s vrijednostima od 1 do 5 u značenju *1 – Nikad, 2 – Rijetko, 3 – Ponekad, 4 – Često, 5 – Uvijek*.

8.1. Analiza prvog dijela anketnog upitnika

U prvom dijelu anketnog upitnika prikupljali su se osobni podaci ispitanika. Kako su podaci o prosječnoj dobi ispitanika, broju ispitanika po godinama studija te podaci o drugoj studijskoj grupi već navedeni u potpoglavlju 7.2.2. *Uzorak*, u ovom ćemo se dijelu analize rezultata posvetiti ostalim prikupljenim podacima u prvom dijelu anketnog upitnika.

Sljedeća pitanja u prvom dijelu anketnog upitnika odnosila su se na godine učenja češkog jezika te na mjesto početka učenja češkog jezika. Uzimajući u obzir podatke navedene u poglavlju 4.5. *Status češkog jezika*, smatrali smo kako će većini ispitanika hrvatski jezik biti materinski jezik, odnosno češki će im jezik u tom slučaju biti drugi ili strani jezik s kojim su se prvotno susreli kroz formalno obrazovanje. Stoga smo očekivali kako će najviše ispitanika na podatak o mjestu početka učenja češkog jezika navesti fakultet te da će godine učenja češkog jezika odgovarati proporcionalno godini studija. Međutim, nismo odbacili mogućnost da bi manji broj ispitanika mogao imati češke korijene ili da bi mogli biti pripadnici češke nacionalne manjine. Smatrali smo kako će postojati nekolicina ispitanika koji su češki jezik počeli učiti prije upisivanja studija češkog jezika na fakultetu, primjerice kod kuće s obitelji. Sukladno tome, smatrali smo da će ti ispitanici učiti češki jezik dulje od ostalih ispitanika. Pokazalo se kako dobiveni rezultati odgovaraju našim očekivanjima.

Najviše studenata, njih trideset i dvoje (N=32), odnosno 88,9 %, započelo je učiti češki jezik upisivanjem studija *Češki jezik i književnost* na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Četvero studenata (N=4) navelo je kako su češki jezik počeli učiti prije upisivanja fakulteta. Od tih četvero studenata, troje (N=3) je navelo kako su češki jezik počeli učiti kod kuće, a jedan

student (N=1) počeo je učiti češki jezik u vrtiću. Dvoje je studenata, koji su češki jezik počeli učiti kod kuće, dalo dodatna objašnjenja o početku učenja češkog jezika. Tako je jedan student naveo kako je počeo učiti češki jezik kod kuće kroz igru s turistima s češkog govornog područja, a drugi student naveo je kako je češki jezik počeo učiti kroz komunikaciju s članovima obitelji.

Kao što je navedeno, smatrali smo da će godine učenja češkog jezika proporcionalno odgovarati mjestu početka učenja češkog jezika. Tako će oni studenti koji su češki jezik počeli učiti na fakultetu učiti češki jezik onoliko godina koliko ga studiraju, dok će studenti koji su češki jezik počeli učiti prije fakulteta imati više godina učenja češkog jezika. Od studenata koji su počeli učiti češki jezik na fakultetu, najmanji broj godina učenja je dvije godine, s obzirom da studenti prve godine nisu bili uključeni u istraživanje. Dobiveni rezultati odgovaraju očekivanjima, pa tako dobiven raspon godina učenja češkog jezika iznosi od dvije do petnaest godina, a prosječan broj godina učenja češkog jezika kod ispitanika je 4,25 godina.

Kod studenata koji su se s češkim jezikom prvi put susreli tek na fakultetu, odnos godina učenja i godine studija uglavnom je proporcionalan. Kod dvanaest studenata (N=12) broj godina učenja češkog jezika odgovara godini studija, no kod deset studenata (N=10) koji su češki jezik počeli učiti na fakultetu broj godina učenja veći je od godine studijske grupe što se može objasniti time da su ti studenti vjerojatno upisali izvanrednu godinu studija. Od četvero studenata (N=4) koji su češki jezik počeli učiti prije fakulteta, samo je jedan student naveo duži period učenja od petnaest godina. Ostala tri studenta navela su godine učenja koje su jednake godini studija. Smatramo kako ti ispitanici rani susret s češkim jezikom nisu smatrali pravim početkom učenja jezika, već se češki jezik nalazio u njihovoj okolini te su se na taj način s njime susretali. Stoga bi njihov prvi formalni pristup češkom jeziku bio upravo na fakultetu. Iako se radi o pretpostavci, podupiru ju dodatna objašnjenja koja su dva ispitanika dala o početku učenja češkog jezika, gdje se može primijetiti da je češki jezik u jednom slučaju obiteljski jezik, a u drugom slučaju je jezik s kojim se ispitanik susretao periodično, u vrijeme kada češki turisti dolaze u Hrvatsku.

U poglavlju 4.5. *Status češkog jezika* naveli smo kako se u kontekstu ovog rada češki jezik može smatrati i stranim i drugim jezikom što nam potvrđuju podaci dobiveni u ovom dijelu upitnika. Većina ispitanika s češkim se jezikom susrela tek na fakultetu, dakle u formalnom obrazovanju. U tom se slučaju češki može smatrati stranim jezikom jer je strani jezik „onaj koji se uči u školi ili na posebnim tečajevima u zemlji u kojoj se njime ne služi“ (Jelaska 2005: 29). Kod četvero ispitanika koji su naveli kako su češki počeli učiti prije fakulteta češki se može

smatrati drugim jezikom, jer s obzirom da nismo upoznati s podacima o podrijetlu ispitanika, veća je vjerojatnost da im je hrvatski materinski jezik, čak i ako su ti ispitanici dio češke manjinske zajednice. Tada bi češki bio drugi jezik u najširem smislu kao „bilo koji drugi jezik drugačiji od prvoga naučenoga jezika“ (Lightbrown i Spada 1999: 178 u: Jelaska 2005: 28). U slučaju jednog ispitanika koji se s češkim jezikom prvotno susreo u komunikaciji sa svojom obitelji, češki bi se jezik mogao smatrati obiteljskim jezikom prema odrednici da je to „jezik kojim se članovi obitelji najčešće služe u međusobnome sporazumijevanju“ (ibid.: 27). Osim što je ispitanik naveo da je češki počeo učiti unutar obitelji, naveo je i osobe iz obitelji uz čiju je pomoć počeo ovladavati češkim jezikom – oca, djeda i baku. S obzirom na to od koga je ispitanik kao dijete usvajao jezik, češki bi se u ovom slučaju mogao definirati i kao *očinski*, *djedovski* ili *bakinski*, ako je češki bio jezik koji je s djetetom govorio otac, djed ili baka (Jelaska i Kusin 2005: 52).

Posljednji podatak koji smo tražili od ispitanika u prvom dijelu anketnog upitnika bio je da navedu svoju prosječnu ocjenu iz kolegija *Češke jezične vježbe*. Taj podatak poslužio je kao mjerilo jezičnog znanja ispitanika kasnije u istraživanju. Smatrali smo kako prosječna ocjena najbolje odražava trenutno znanje svakog ispitanika s obzirom na godinu studija i očekivanu razinu jezičnog znanja na tom stupnju.

Najviše studenata, njih osamnaest (N=18) iz kolegija *Češke jezične vježbe* ima ocjenu vrlo dobar (4), četrnaest (N=14) studenata navelo je kako je njihova prosječna ocjena odličan (5), a četiri studenta (N=4) navela su kako imaju ocjenu dobar (3). Na temelju ovog kriterija, ispitanici će tijekom analize biti podijeljeni u tri skupine.

8.2. Analiza drugog dijela anketnog upitnika prema jezičnim djelatnostima

Drugi se dio anketnog upitnika sastojao od dvadeset tvrdnji, odnosno dvadeset neformalnih aktivnosti koje se mogu podijeliti u pet kategorija s obzirom na to na koju se jezičnu djelatnost odnose.

Prva se kategorija odnosi na jezičnu djelatnost slušanja, a druga se kategorija odnosi na jezičnu djelatnost čitanja. Obje djelatnosti spadaju u jezične djelatnosti primanja. Treća kategorija obuhvaća aktivnosti povezane s jezičnom djelatnosti pisanja, a četvrta kategorija sadrži aktivnosti kojima se ostvaruje jezična djelatnost govorenja. Pisanje i govorenje dvije su potkategorije jezičnih djelatnosti proizvodnje. Peta skupinu čine aktivnosti kojima se ostvaruju različite jezične djelatnosti, odnosno aktivnosti unutar ove kategorije mogu se odnositi na dvije

ili više jezičnih djelatnosti primanja i/ili proizvodnje te ih se ne može prototipno smjestiti niti u jednu od prethodno spomenutih kategorija.

Tvrdnje navedene u anketnom upitniku predstavljaju različite neformalne aktivnosti koje uključuju korištenje češkog jezika. Ispitanici su trebali procijeniti koliko su izloženi češkom jeziku kroz navedene aktivnosti, odnosno koliko vremena provode baveći se ponuđenim neformalnim aktivnostima. Kao što je navedeno u potpoglavlju 7.2.1. *Instrumenti*, ispitanici su svoje odgovore na ponuđene tvrdnje davali pomoću Likertove ljestvice s vrijednostima od 1 do 5, u značenju 1 – *Nikad*, 2 – *Rijetko*, 3 – *Ponekad*, 4 – *Često*, 5 – *Uvijek*.

U nastavku ovog poglavlja prikazat ćemo rezultate dobivene u drugom dijelu anketnog upitnika. Rezultati će biti interpretirani na razini cjelokupne studentske populacije koja je sudjelovala u istraživanju, ali također i prema ocjenama iz kolegija *Češke jezične vježbe*, koje su se u ovom istraživanju koristile kao mjerilo jezičnog znanja ispitanika kako bi se utvrdilo postoji li povezanost između neformalnih aktivnosti i jezičnog znanja u usvajanju češkog jezika kod hrvatskih studenata.

Prvih pet tvrdnji u drugom dijelu anketnog upitnika odnosilo se na jezičnu djelatnost slušanja, no potrebno je napomenuti kako treća tvrdnja *Gledam filmove/serije na češkom jeziku s titlovima na češkom jeziku* i peta tvrdnja *Gledam videa na češkom jeziku na različitim platformama (npr. Youtube, Instagram)* mogu uz slušanje uključivati i jezičnu djelatnost čitanja. Obje su tvrdnje ipak svrstane u skupinu aktivnosti povezanih s jezičnom djelatnosti slušanja s obzirom da je uključivanje *titlova* tijekom gledanja filmova, serija ili videa na nekoj od platformi jedna od mogućnosti, odnosno varijacija tijekom ostvarivanja jezične djelatnosti slušanja, koja u navedenim aktivnostima ipak ostaje primarna jezična djelatnost.

U Tablici 1 prikazane su tvrdnje povezane s jezičnom djelatnosti slušanja, kao jednom od dvije jezične djelatnosti primanja.

Tablica 1. Aktivnosti povezane s jezičnom djelatnosti slušanja

	1.Slušam pjesme na češkom jeziku.	2.Slušam <i>podcaste</i> na češkom jeziku.	3.Gledam filmove/serije na češkom jeziku s <i>titlovima</i> na češkom jeziku.	4.Gledam filmove/serije na češkom jeziku bez <i>titlova</i> .	5.Gledam videa na češkom jeziku na različitim platformama (npr. Youtube, Instagram).
1 – nikad	3 (8,3 %)	14 (38,9 %)	3 (8,3 %)	4 (11,1%)	3 (8,3 %)
2 – rijetko	10 (27,8 %)	12 (33,3 %)	10 (27,8 %)	9 (25 %)	6 (16,7 %)
3 – ponekad	12 (33,3 %)	4 (11,1 %)	12 (33,3 %)	11 (30,6 %)	15 (41,7 %)
4 – često	8 (22,2 %)	5 (13,9 %)	11 (30,6 %)	11 (30,6 %)	8 (22,2 %)
5 – uvijek	3 (8,3 %)	1 (2,8 %)	0 (0 %)	1 (2,8 %)	4 (11,1 %)

Na prvu tvrdnju, *Slušam pjesme na češkom jeziku*, tri su studenta (N=3) odgovorila kako to ne čine nikada, njih deset (N=10) odgovorilo je kako to čini rijetko, dvanaest studenata (N=12) sluša pjesme na češkom jeziku ponekad, osam studenata (N=8) to čini često te tri studenta (N=3) to čine uvijek. Na drugu tvrdnju *Slušam podcaste na češkom jeziku* najviše je studenata, njih četrnaest (N=14), izjavilo kako to ne čini nikada, odnosno njih dvanaest (N=12) smatra da to čini rijetko. Četiri studenta (N=4) slušaju *podcaste* na češkom jeziku ponekad, pet studenata (N=5) ih sluša često, a samo jedan student (N=1) uvijek.

Između prve dvije tvrdnje postoji jasna razlika. Najviše je studenata, 38,9 %, izjavilo kako nikada ne sluša *podcaste*, dok samo 8,3 % studenata nikada ne sluša pjesme na češkom jeziku. Danas su *podcasti*, pa čak i na češkom jeziku, jednostavno dostupni putem interneta, obuhvaćaju širok repertoar tema te pružaju autentičan, suvremen i kulturno bogat jezični materijal te su na taj način izuzetno korisni u učenju jezika (Gonulal 2020: 312). Međutim, čini

se kako hrvatski studenti ipak preferiraju slušanje pjesama na češkom jeziku. Rezultati se mogu objasniti činjenicom da su pjesme i *podcasti* dva različita medija. *Podcasti* zbog uobičajeno dužeg vremena trajanja zahtijevaju veću koncentraciju i veću posvećenost onome što se govori. Za razliku od *podcasta*, pjesme u trajanju od svega nekoliko minuta jednostavnije su za praćenje i razumijevanje te su kao medij zabavnije, što bi mogao biti dodatni razlog zašto privlače studente više od *podcasta* (H1).

Treća tvrdnja *Gledam filmove/serije na češkom jeziku s titlovima na češkom jeziku* i četvrta tvrdnja *Gledam filmove/serije na češkom jeziku bez titlova* obuhvaćaju aktivnosti koje su u današnje vrijeme općenito vrlo prisutne u svakodnevnom životu. Na treću su tvrdnju tri studenta (N=3) odgovorila kako nikada ne gledaju češke filmove ili serije s *titlovima* na češkom jeziku, deset je studenata (N=10) odgovorilo kako to čini rijetko, dvanaest studenata (N=12) to čini ponekad, jedanaest studenata (N=11) to čini često te niti jedan student (N=0) to ne čini uvijek. Na četvrtu su tvrdnju četiri studenta (N=4) navela da češke filmove bez *titlova* ne gledaju nikada, devet studenata (N=9) to čini rijetko, jedanaest studenata (N=11) to čini ponekad, također njih jedanaest (N=11) to čini često te jedan student (N=1) to čini uvijek. Rezultati pokazuju kako nema velike razlike u tome gledaju li studenti češke filmove i serije s *titlovima* ili bez njih, s obzirom da je u gotovo svim odgovorima na obje tvrdnje razlika u samo jednom studentu. Stoga se može zaključiti da su studenti podjednako izloženi objema navedenim neformalnim aktivnostima, odnosno da u podjednakoj mjeri gledaju filmove i s *titlovima* i bez *titlova*.

Posljednja tvrdnja u kategoriji jezične djelatnosti slušanja bila je *Gledam videa na češkom jeziku na različitim platformama (npr. Youtube, Instagram)*. Tri studenta (N=3) navode kako to ne čine nikada, šest studenata (N=6) to čini rijetko, njih petnaest (N=15) to čini ponekad, osam studenata (N=8) to čini često te četiri studenta (N=4) to čine uvijek. Iz dobivenih rezultata može se zaključiti kako najviše studenata ponekad gleda videa na češkom jeziku na različitim platformama i to najveći broj u odnosu na prethodne neformalne aktivnosti, čak 41,7 %. Također, najveći broj studenata u odnosu na prethodne aktivnosti to čini uvijek (11,1 %). Ovi su rezultati očekivani te potvrđuju sve veću popularnost raznih platformi i društvenih mreža nad ostalim medijima (H1).

Šesta, sedma, osma i deveta tvrdnja smještene su u kategoriju jezičnih djelatnosti primanja, konkretno jezične djelatnosti čitanja. Svaka od tvrdnji predstavlja zasebnu vrstu pisanog medija, a svaki od navedenih pisanih medija na drugačiji način pridonosi jezičnom znanju. U Tablici 2 prikazani su odgovori ispitanika na sljedeće četiri tvrdnje.

Tablica 2. Aktivnosti povezane s jezičnom djelatnosti čitanja

	6.Čitam knjige na češkom jeziku.	7.Čitam novine na češkom jeziku.	8.Čitam akademske članke na češkom jeziku.	9. Čitam pisane objave na češkom jeziku na društvenim mrežama.
1 – nikad	9 (25 %)	18 (50 %)	22 (61,1 %)	3 (8,3 %)
2 – rijetko	12 (33,3 %)	9 (25 %)	9 (25 %)	6 (16,7 %)
3 – ponekad	12 (33,3 %)	3 (8,3 %)	3 (8,3 %)	12 (33,3 %)
4 – često	2 (5,6 %)	5 (13,9 %)	1 (2,8 %)	9 (25 %)
5 – uvijek	1 (2,8 %)	1 (2,8 %)	1 (2,8 %)	6 (16,7 %)

Na tvrdnju *Čitam knjige na češkom jeziku*, devet je studenata (N=9) odgovorilo kako to ne čini nikada, njih dvanaest (N=12) odgovorilo je da to čini rijetko, također dvanaest (N=12) kako to čini ponekad, dva studenta (N=2) to čine često te jedan student (N=1) uvijek.

Na tvrdnju *Čitam novine na češkom jeziku* čak je polovica studenata, njih osamnaest (N=18), odgovorila kako to ne čini nikada, njih devet (N=9) to čini rijetko, tri studenta (N=3) to čine ponekad, pet studenata (N=5) to čini često te jedan student (N=1) to čini uvijek. Primjetna je velika razlika između šeste i sedme tvrdnje. Naime, knjige na češkom jeziku rijetko ili ponekad čita oko 33 % studenata, no novine 50 % studenata ne čita nikada. Ovi su rezultati iznimno zanimljivi, osobito jer su novine na češkom jeziku lako dostupne *online* te ujedno daju veliki raspon informacija iz različitih kategorija kao i informacije koje su vezane uz češku kulturu i zbivanja u Češkoj Republici. Osim toga, novine kao pisani medij kraće forme mogu biti jednostavnije za čitanje od knjiga, no rezultati pokazuju kako hrvatski studenti više posežu za knjigama nego za novinama na češkom jeziku.

Osmo tvrdnja *Čitam akademske članke na češkom jeziku* pokazuje slične rezultate kao i sedma tvrdnja, no kod ove tvrdnje ovakvi su rezultati bili očekivani. Naime, na osmu su tvrdnju dvadeset i dva studenta (N=22) odgovorila kako to ne čine nikada, devet je studenata (N=9)

navelo kako to čini rijetko, tri studenta (N=3) su navela kako to čine ponekad, jedan student (N=1) to čini često te jedan student (N=1) to čini uvijek. Iz odgovora na ovu tvrdnju vidljivo je kako više od polovice studenata, čak 61 %, nikada ne čita akademske članke, a samo 2,8 % studenata to čini često ili uvijek. Akademski članci kao pisana forma mogu biti zahtjevni za čitanje i razumijevanje zbog znanstvenog stila, stoga je očekivano kako studenti češkog jezika, koji su još uvijek u procesu ovladavanja češkim jezikom, radije biraju jednostavnije pisane forme (H1).

Ovu pretpostavku potvrđuju odgovori studenata na devetu tvrdnju *Čitam pisane objave na češkom jeziku na društvenim mrežama*. Samo su tri studenta (N=3) odgovorila kako to ne čine nikada, šest studenata (N=6) to čini rijetko, dvanaest studenata (N=12) to čini ponekad, devet studenata (N=9) to čini često, a njih šest (N=6) to čini uvijek. Rezultati pokazuju kako najmanji broj studenata u odnosu na prethodne tri aktivnosti, njih 8,3 %, nikada ne čita pisane objave na društvenim mrežama, ali također i najveći broj studenata, 16,7 %, to čini uvijek. I u ovoj skupini aktivnosti vidljivo je da društvene mreže kao medij prevladavaju nad ostalih pisanim formama.

Prvih devet tvrdnji odnosilo se na jezične djelatnosti primanja, odnosno na jezične djelatnosti slušanja i čitanja. Dobiveni rezultati potvrđuju pretpostavku (H1) kako su studenti češće i više izloženi aktivnostima koje su jednostavnije i ne zahtijevaju visoku razinu jezičnog znanja. Osobito su učestale aktivnosti povezane s različitim platformama ili društvenim mrežama poput gledanja videa na *Youtubeu* ili *Instagramu* te čitanja objava na društvenim mrežama.

Sljedeća skupina aktivnosti obuhvaća aktivnosti povezane s jezičnim djelatnostima proizvodnje – pisanjem i govorenjem. Aktivnosti kojima se ostvaruju ove dvije jezične djelatnosti bit će prikazane u dvije tablice. Tablica 3 daje prikaz neformalnih aktivnosti povezanih s jezičnom djelatnosti pisanja te odgovore studenata na ponuđene tvrdnje.

Tablica 3. Aktivnosti povezane s jezičnom djelatnosti pisanja

	10. Pišem vlastite objave na češkom jeziku na društvenim mrežama.	11. Dopisujem se s kolegama na češkom jeziku.	12. Dopisujem se s izvornim govornicima na češkom jeziku.
1 – nikad	24 (66,7 %)	11 (30,6 %)	18 (50 %)
2 – rijetko	6 (16,7 %)	7 (19,4 %)	6 (16,7 %)
3 – ponekad	6 (16,7 %)	11 (30,6 %)	3 (8,3 %)
4 – često	0 (0 %)	5 (13,9 %)	7 (19,4 %)
5 – uvijek	0 (0 %)	2 (5,6 %)	2 (5,6 %)

Na desetu tvrdnju, *Pišem vlastite objave na češkom jeziku na društvenim mrežama*, dvadeset i četiri studenta (N=24) su odgovorila kako to ne čine nikada, šest studenata (N=6) odgovorilo je kako to čini rijetko, također šest studenata (N=6) to čini ponekad, a niti jedan student (N=0) to ne čini često ili uvijek.

Na sljedeću tvrdnju, *Dopisujem se s kolegama na češkom jeziku*, jedanaest je studenata (N=11) odgovorilo kako to ne čini nikada, njih sedam (N=7) izjavilo je kako to čini rijetko, jedanaest studenata (N=11) smatra da to čini ponekad, pet studenata (N=5) to čini često te dva studenta (N=2) to čine uvijek.

Na posljednju tvrdnju u ovoj kategoriji, *Dopisujem se s izvornim govornicima na češkom jeziku*, polovica je studenata, njih osamnaest (N=18), odgovorila kako to ne čini nikada, šest studenata (N=6) to čini rijetko, tri studenta (N=3) to čine ponekad, sedam studenata (N=7) to čini često te dva studenta (N=2) to čine uvijek.

Prema dobivenim rezultatima, aktivnosti kojima se ostvaruje jezična djelatnost pisanja najmanje su zastupljene među ispitanicima, odnosno ispitanici provode najmanje vremena baveći se navedenim neformalnim aktivnostima.

U Tablici 4 obuhvaćene su sljedeće četiri tvrdnje u anketnom upitniku koje predstavljaju jezičnu djelatnost govorenja. Odabrane aktivnosti prikazuju različite mogućnosti ostvarenja ove jezične djelatnosti. Uz pojedine tvrdnje prikazani su odgovori ispitanika.

Tablica 4. Aktivnosti povezane s jezičnom djelatnosti govorenja

	13. Razgovaram telefonski / virtualno s kolegama na češkom jeziku.	14. Razgovaram telefonski / virtualno s izvornim govornicima na češkom jeziku.	15. Razgovaram uživo s kolegama na češkom jeziku.	16. Razgovaram uživo s izvornim govornicima na češkom jeziku.
1 – nikad	16 (44,4 %)	23 (63,9 %)	6 (16,7 %)	12 (33,3 %)
2 – rijetko	10 (27,8 %)	3 (8,3 %)	7 (19,4 %)	12 (33,3 %)
3 – ponekad	5 (13,9 %)	4 (11,1 %)	11 (30,6 %)	6 (16,7 %)
4 – često	5 (13,9 %)	4 (11,1 %)	8 (22,2 %)	2 (5,6 %)
5 – uvijek	0 (0 %)	2 (5,6 %)	4 (11,1 %)	4 (11,1 %)

U skupini aktivnosti povezanih s jezičnom djelatnosti govorenja nalazile su se četiri tvrdnje. Na tvrdnju *Razgovaram telefonski / virtualno s kolegama na češkom jeziku* šesnaest studenata (N=16) izjavilo je kako to ne čini nikada, njih deset (N=10) smatra kako to čini rijetko, pet studenata (N=5) to čini ponekad te također njih pet (N=5) to čini često, dok niti jedan student (N=0) to ne čini uvijek.

Na četrnaestu tvrdnju, *Razgovaram telefonski / virtualno s izvornim govornicima na češkom jeziku*, dvadeset i tri studenta (N=23) odgovorila su kako to ne čine nikada, tri studenta (N=3) to čine rijetko, četiri studenta (N=4) to čine ponekad, četiri studenta (N=4) to čine često, a dva studenta (N=2) to čine uvijek.

Sljedeća tvrdnja glasila je *Razgovaram uživo s kolegama na češkom jeziku*. Šest je studenata (N=6) izjavilo kako to ne čini nikada, sedam studenata (N=7) to čini rijetko, jedanaest studenata

(N=11) to čini ponekad, osam studenata (N=8) to čini često, a četiri studenta (N=4) to čine uvijek.

Na posljednju tvrdnju o ovoj skupini, *Razgovaram uživo s izvornim govornicima na češkom jeziku*, dvanaest je studenata (N=12) odgovorilo kako to ne čini nikada, također dvanaest studenata (N=12) to čini rijetko, šest studenata (N=6) smatra kako to čini ponekad, dva studenta (N=2) to čine često, a četiri studenta (N=4) to čine uvijek.

Rezultati pokazuju kako su ispitanici manje izloženi razgovoru s izvornim govornicima i virtualno i uživo, što nije neočekivani rezultat. Kontakt s izvornim govornicima je u Hrvatskoj vjerojatno teže ostvariti, pogotovo u sredinama gdje se ne nalaze češke manjinske zajednice. Stoga studenti češkog jezika češće govore na češkom jeziku s kolegama studentima češkog jezika, a najveći broj ispitanika to čini uživo ponekad (30,6 %) ili često (22,2 %).

Sljedeće četiri aktivnosti smještene su u zasebnu skupinu, s obzirom da mogu obuhvaćati jednu ili više jezičnih djelatnosti primanja i/ili proizvodnje te ih stoga nije moguće smjestiti u neku od prethodne četiri kategorije. U Tablici 5 prikazane su posljednje četiri tvrdnje u drugom dijelu anketnog upitnika te odgovori ispitanika na te tvrdnje.

Tablica 5. Aktivnosti koje uključuju jezične djelatnosti primanja i/ili jezične djelatnosti proizvodnje

	17. Odlazim na predavanja / seminare na češkom jeziku koji nisu dio redovne nastave.	18. Sudjelujem u projektima / na konferencijama koje uključuju korištenje češkog jezika.	19. Radim / radio/la sam studentski posao koji uključuje korištenje češkog jezika.	20. Putovao/la sam u Češku.
1 – nikad	13 (36,1 %)	12 (33,3 %)	27 (75 %)	8 (22,2 %)
2 – rijetko	9 (25 %)	10 (27,8 %)	2 (5,6 %)	4 (11,1 %)
3 – ponekad	11 (30,6 %)	10 (27,8 %)	1 (2,8 %)	6 (16,7 %)

4 – često	2 (5,6 %)	3 (8,3 %)	1 (2,8 %)	8 (22,2 %)
5 – uvijek	1 (2,8 %)	1 (2,8 %)	5 (13,9 %)	10 (27,8 %)

Na prvu od tvrdnji iz ove skupine, *Odlazim na predavanja / seminare na češkom jeziku koji nisu dio redovne nastave*, trinaest je studenata (N=13) odgovorilo kako to ne čini nikada, devet studenata (N=9) tvrdi kako to čini rijetko, jedanaest studenata (N=11) to čini ponekad, dva studenta (N=2) to čine često te jedan student (N=1) to čini uvijek.

Na tvrdnju *Sudjelujem u projektima / na konferencijama koje uključuju korištenje češkog jezika* dvanaest je studenata (N=12) odgovorilo kako to ne čini nikada, deset studenata (N=10) to čini rijetko, deset studenata (N=10) to čini ponekad, tri studenta (N=3) to čine često te jedan student (N=1) to čini uvijek.

Pretposljednja tvrdnja u anketnom upitniku glasila je *Radim / radio/la sam studentski posao koji uključuje korištenje češkog jezika*. Na ovu je tvrdnju velika većina studenata, njih dvadeset i sedam (N=27), odgovorila kako to ne čini nikada, dva studenta (N=2) to čine rijetko, jedan student (N=1) to čini ponekad te jedan student (N=1) to čini često, a pet studenata (N=5) to čini uvijek.

Na posljednju tvrdnju u ovoj skupini, ali i u anketnom upitniku, *Putovao/la sam u Češku*, osam je studenata (N=8) izjavilo kako to ne čini nikada, četiri studenta (N=4) odgovorila su kako to čine rijetko, šest studenata (N=6) to čini ponekad, osam studenata (N=8) to čini često, a deset studenata (N=10) to čini uvijek.

Dobiveni rezultati su raznoliki te će detaljnije biti analizirani u poglavlju 9. *Interpretacija rezultata*. Vidljivo je kako je najveći broj studenata (75 %), u odnosu na ostale tvrdnje u ovoj skupini, dao odgovor 1 – *Nikad* na devetnaestu tvrdnju (*Radim / radio/la sam studentski posao koji uključuje korištenje češkog jezika*) te je najveći broj studenta (27,8 %) dao odgovor 5 – *Uvijek* na posljednju, dvadesetu tvrdnju (*Putovao/la sam u Češku*).

8.3. Analiza drugog dijela anketnog upitnika prema prosječnoj ocjeni

U prethodnom je poglavlju drugi dio anketnog upitnika bio analiziran prema jezičnim djelatnostima te je uključivao odgovore cjelokupne studentske populacije koja je sudjelovala u

istraživanju. U ovom dijelu rada rezultati će biti analizirani na temelju prosječne ocjene iz kolegija *Češke jezične vježbe* kako bi se utvrdilo postoji li povezanost između neformalnih aktivnosti i jezičnog znanja češkog jezika kod hrvatskih studenata. U Tablici 3 prikazane su tri prosječne ocjene iz kolegija *Češke jezične vježbe* među ispitanicima – dobar (3), vrlo dobar (4) i odličan (5) – te broj ispitanika za svaku ocjenu. Na temelju ovih podataka ispitanici će biti podijeljeni u tri skupine. U svakoj od skupina bit će predstavljena srednja vrijednost izloženosti neformalnim aktivnostima na temelju odgovora koje su ispitanici dali putem Likertove ljestvice, u značenju od 1 – *Nikad* do 5 – *Uvijek*.

Prvu skupinu ispitanika čine četiri ispitanika (N=4) s prosječnom ocjenom dobar (3). U Tablici 6 prikazani su njihovi odgovori na dvadeset ponuđenih tvrdnji u drugom dijelu anketnog upitnika.

Tablica 6. Odgovori ispitanika s prosječnom ocjenom dobar (3)

	Srednja vrijednost (od 1 – Nikad do 5 – Uvijek)
1.Slušam pjesme na češkom jeziku.	2,5
2.Slušam podcaste na češkom jeziku.	1,75
3.Gledam filmove/serije na češkom jeziku s <i>titlovima</i> na češkom jeziku.	3
4.Gledam filmove/serije na češkom jeziku bez <i>titlova</i> .	2,5
5.Gledam videa na češkom jeziku na različitim platformama (npr. Youtube, Instagram).	3,25
6.Čitam knjige na češkom jeziku.	2,25
7.Čitam novine na češkom jeziku.	1,75
8.Čitam akademske članke na češkom jeziku.	1

9. Čitam pisane objave na češkom jeziku na društvenim mrežama.	3,25
10. Pišem vlastite objave na češkom jeziku na društvenim mrežama.	1,5
11. Dopisujem se s kolegama na češkom jeziku.	2,25
12. Dopisujem se s izvornim govornicima na češkom jeziku.	1,75
13. Razgovaram telefonski / virtualno s kolegama na češkom jeziku.	2
14. Razgovaram telefonski / virtualno s izvornim govornicima na češkom jeziku.	1
15. Razgovaram uživo s kolegama na češkom jeziku.	3
16. Razgovaram uživo s izvornim govornicima na češkom jeziku.	2
17. Odlazim na predavanja / seminare na češkom jeziku koji nisu dio redovne nastave.	2,75
18. Sudjelujem u projektima / na konferencijama koje uključuju korištenje češkog jezika.	1,5
19. Radim / radio/la sam studentski posao koji uključuje korištenje češkog jezika.	1,25
20. Putovao/la sam u Češku.	2,75

Rezultati pokazuju kako su aktivnosti koje uključuju korištenje društvenih mreža ili sličnih platformi najučestalije neformalne aktivnosti koje uključuju korištenje češkog jezika s obzirom da su tvrdnje *Gledam videa na češkom jeziku na različitim platformama (npr. Youtube, Instagram)* i *Čitam pisane objave na češkom jeziku na društvenim mrežama* ocijenjene s najvišom učestalošću od 3,25, što je vrijednost koja se na Likertovoj ljestvici nalazi između vrijednosti 3 – *Ponekad* i 4 – *Često*. S najmanjom vrijednošću, 1 – *Nikad*, ispitanici su procijenili tvrdnje *Čitam akademske članke na češkom jeziku* i *Razgovaram telefonski / virtualno s izvornim govornicima na češkom jeziku*.

Drugu skupinu čini osamnaest ispitanika (N=18) s prosječnom ocjenom vrlo dobar (4) iz kolegija *Češke jezične vježbe*. U Tablici 7 prikazani su njihovi odgovori na ponuđene tvrdnje.

Tablica 7. Odgovori ispitanika s prosječnom ocjenom vrlo dobar (4)

	Srednja vrijednost (od 1 – Nikad do 5 – Uvijek)
1.Slušam pjesme na češkom jeziku.	3
2.Slušam podcaste na češkom jeziku.	2,05
3.Gledam filmove/serije na češkom jeziku s <i>titlovima</i> na češkom jeziku.	2,83
4.Gledam filmove/serije na češkom jeziku bez <i>titlova</i> .	2,89
5.Gledam videa na češkom jeziku na različitim platformama (npr. Youtube, Instagram).	3,05
6.Čitam knjige na češkom jeziku.	2,33
7.Čitam novine na češkom jeziku.	1,89
8.Čitam akademske članke na češkom jeziku.	1,78
9. Čitam pisane objave na češkom jeziku na društvenim mrežama.	3,44
10. Pišem vlastite objave na češkom jeziku na društvenim mrežama.	1,56
11. Dopisujem se s kolegama na češkom jeziku.	2,78
12. Dopisujem se s izvornim govornicima na češkom jeziku.	2,39
13.Razgovaram telefonski / virtualno s kolegama na češkom jeziku.	2,22

14. Razgovaram telefonski / virtualno s izvornim govornicima na češkom jeziku.	1,94
15. Razgovaram uživo s kolegama na češkom jeziku.	3,05
16. Razgovaram uživo s izvornim govornicima na češkom jeziku.	2,44
17. Odlazim na predavanja / seminare na češkom jeziku koji nisu dio redovne nastave.	2,33
18. Sudjelujem u projektima / na konferencijama koje uključuju korištenje češkog jezika.	2,56
19. Radim / radio/la sam studentski posao koji uključuje korištenje češkog jezika.	1,78
20. Putovao/la sam u Češku.	2,89

Ispitanici s prosječnom ocjenom vrlo dobar procijenili su kao najučestaliju aktivnost *Čitam pisane objave na češkom jeziku na društvenim mrežama* sa srednjom vrijednošću 3,44. Sljedeće dvije najučestalije neformalne aktivnosti su *Gledam videa na češkom jeziku na različitim platformama* (npr. *Youtube, Instagram*) i *Razgovaram uživo s kolegama na češkom jeziku* sa srednjom vrijednošću 3,05. I u ovoj skupini kao najučestalije aktivnosti ocijenjene su aktivnosti koje uključuju korištenje društvenih mreža. U usporedbi s odgovorima ispitanika s prosječnom ocjenom *dobar*, ispitanici s prosječnom ocjenom *vrlo dobar* imaju veću srednju vrijednost učestalosti u svim tvrdnjama osim u tvrdnjama *Gledam filmove/serije na češkom jeziku s titlovima na češkom jeziku*, *Gledam videa na češkom jeziku na različitim platformama* (npr. *Youtube, Instagram*) i *Odlazim na predavanja / seminare na češkom jeziku koji nisu dio redovne nastave* u kojima su srednje vrijednosti manje. Također, za razliku od ispitanika s prosječnom ocjenom *dobar*, ispitanici s prosječnom ocjenom *vrlo dobar* nemaju niti u jednoj aktivnosti srednju vrijednost 1, koja odgovara vrijednosti *1 – Nikad*.

Posljednju skupinu ispitanika čini četrnaest studenata (N=14) s prosječnom ocjenom odličan (5) iz kolegija *Češke jezične vježbe*. U Tablici 8 prikazani su njihovi odgovori na dvadeset ponuđenih tvrdnji u drugom dijelu anketnog upitnika.

Tablica 8. Odgovori ispitanika s prosječnom ocjenom odličan (5)

	Srednja vrijednost (od 1 – Nikad do 5 – Uvijek)
1.Slušam pjesme na češkom jeziku.	3
2.Slušam podcaste na češkom jeziku.	2,21
3.Gledam filmove/serije na češkom jeziku s <i>titlovima</i> na češkom jeziku.	2,86
4.Gledam filmove/serije na češkom jeziku bez <i>titlova</i> .	3
5.Gledam videa na češkom jeziku na različitim platformama (npr. Youtube, Instagram).	3,14
6.Čitam knjige na češkom jeziku.	2,21
7.Čitam novine na češkom jeziku.	2,07
8.Čitam akademske članke na češkom jeziku.	1,57
9. Čitam pisane objave na češkom jeziku na društvenim mrežama.	3
10. Pišem vlastite objave na češkom jeziku na društvenim mrežama.	1,43
11. Dopisujem se s kolegama na češkom jeziku.	2,07
12. Dopisujem se s izvornim govornicima na češkom jeziku.	1,93
13.Razgovaram telefonski / virtualno s kolegama na češkom jeziku.	1,64
14.Razgovaram telefonski / virtualno s izvornim govornicima na češkom jeziku.	2

15. Razgovaram uživo s kolegama na češkom jeziku.	2,71
16. Razgovaram uživo s izvornim govornicima na češkom jeziku.	2,14
17. Odlazim na predavanja / seminare na češkom jeziku koji nisu dio redovne nastave.	1,71
18. Sudjelujem u projektima / na konferencijama koje uključuju korištenje češkog jezika.	1,93
19. Radim / radio/la sam studentski posao koji uključuje korištenje češkog jezika.	1,86
20. Putovao/la sam u Češku.	3,79

Odgovori ispitanika s prosječnom ocjenom odličan u nekim tvrdnjama pokazuju veću srednju vrijednost učestalosti u odnosu na prethodne dvije skupine ispitanika, ali također u nekim tvrdnjama pokazuju i manju srednju vrijednost u usporedbi s prethodne dvije skupine. Tvrdnje pod rednim brojem 2, 4, 7, 14, 19 i 20 u ovoj skupini ispitanika imaju veću srednju vrijednost učestalosti od istih tvrdnji u skupinama ispitanika s prosječnom ocjenom *dobar* i *vrlo dobar*. Zanimljivo je da posljednja, dvadeseta tvrdnja – *Putovao/la sam u Češku* – u ovoj skupini ima najveću srednju vrijednost, čak 3,79, što je i najveća srednja vrijednost općenito u usporedbi sa svim skupinama. Nadalje, u nekoliko tvrdnji srednja vrijednost je manja nego u prethodne dvije skupine. Slučaj je to u tvrdnjama pod rednom brojem 6, 9, 10, 11, 13, 15 i 17. U sljedećem poglavlju interpretirat ćemo dobivene rezultate te ih detaljnije objasniti.

9. INTERPRETACIJA REZULTATA

Analiza rezultata u prethodnom je poglavlju bila dvojna – prema jezičnim djelatnostima te prema prosječnoj ocjeni. U ovom ćemo poglavlju dobivene rezultate povezati te ih pobliže predstaviti. Uz svaku skupinu neformalnih aktivnosti, koje predstavljaju pojedinu jezičnu djelatnost, povezat ćemo rezultate triju skupina ispitanika s obzirom na prosječnu ocjenu iz kolegija *Češke jezične vježbe*. Skupinu 1 činit će ispitanici s prosječnom ocjenom *dobar* (3), Skupinu 2 činit će ispitanici s prosječnom ocjenom *vrlo dobar* (4), a Skupinu 3 činit će ispitanici s prosječnom ocjenom *odličan* (5).

Kod jezične djelatnosti slušanja najviše procijenjene aktivnosti su gledanje videa na različitim platformama, poput *Youtubea* ili *Instagrama*, što ponekad čini 41,2 % studenata te gledanje serija i filmova, aktivnost za koju je 30,6 % studenata procijenilo kako to čini često. Ovaj rezultat nije iznenađujući (H1) s obzirom na rastuću popularnost i upotrebu društvenih mreža te dostupnost audiovizualnog materijala putem interneta, osobito putem usluga *downloada* i *streaminga* (Brodarić Šegvić 2019: 21). Na taj je način moguće gledati filmove i serije s *titlovima* ili bez njih. Gledanje filmova ili serija s *titlovima* omogućuje slušni, vizualni i pisani jezični unos te na taj način omogućava gledatelju da odredi značenje pojedinih riječi, ali i izraza i rečenica te situacija u kojima se koriste (Almeida i Costa 2014: 1236). Odgovori ispitanika pokazuju da općenito, na razini cijelog uzorka, nema znatne razlike u gledanju filmova ili serija s *titlovima* ili bez njih, no u usporedbi s prosječnom ocjenom postoje razlike među grupama. Skupina 1 ima najveću srednju vrijednost (3) kod tvrdnje *Gledam serije/filmove na češkom jeziku s titlovima na češkom jeziku*, dok Skupina 3 ima najveću srednju vrijednost (3) u tvrdnji *Gledam serije/filmove na češkom jeziku bez titlova*. Vjerojatno je da ispitanici s ocjenom *odličan* imaju dovoljno jezičnog znanja za razumijevanje audiovizualnog sadržaja isključivo putem slušanja, dok je ispitanicima s nižom ocjenom potreban dodatan jezični unos u obliku pisanih riječi (H2).

Zanimljiva je i primjetna razlika između slušanja pjesama i slušanja *podcasta*. Iako su oba medija danas podjednako dostupna putem interneta, rezultati pokazuju da hrvatski studenti češkog jezika ipak daju prednost pjesmama s obzirom da je najviše studenata (33,3 %) odgovorilo da ponekad slušaju pjesme na češkom jeziku, dok je na tvrdnju o slušanju *podcasta* najveći broj studenata (38,9 %) odgovorio da to ne čini nikada. Razlog takvim rezultatima moglo bi biti trajanje pjesama i *podcasta* koje se uglavnom razlikuje. *Podcasti* su duži i zahtijevaju veću pažnju, dok pjesme traju kraće i jednostavnije su za praćenje. U istraživanju

koje je proveo Talip Gonulal (2020) o utjecaju *podcasta* i *vodcasta* na vještinu slušanja pokazalo se kako poteškoću mogu predstavljati i brz govor izvornih govornika te korištenje riječi i idiomatskih izraza koji su nepoznati osobama koje uče jezik. Rezultati prema prosječnoj ocjeni potvrđuju da je za slušanje *podcasta* potrebno veće jezično znanje (H3), pa se tako srednja vrijednost izloženosti povećava proporcionalno s prosječnom ocjenom te kod Skupine 1 iznosi 1,75, kod Skupine 2 iznosi 2,05, a kod Skupine 3 iznosi 2,21.

Čitanje na ciljanom jeziku može znatno utjecati na usvajanje drugoga jezika. S. D. Krashen (1993: 84) naglašava da osobe koje usvajaju drugi jezik, a pritom i čitaju za zabavu, mogu razviti višu jezičnu kompetenciju, odnosno mogu koristiti jezik u zahtjevnijim situacijama od običnog razgovora. S obzirom na sve veću upotrebu digitalnih medija nad pisanima (Twenge, Martin i Spitzberg 2019 u: Bogunović i Jelčić Čolakovac 2019: 182) te veću vjerojatnost da će danas pojedinci pristupiti čitanju tekstova preko interneta, na primjer u obliku objava na društvenim mrežama, blogova ili novinskih portala (Brodarić Šegvić 2022: 64) odgovori na tvrdnje povezane s jezičnom djelatnosti čitanja bili su očekivani (H1). Najviše je studenata (16,7 %) odgovorilo kako često čitaju pisane objave na društvenim mrežama, najviše u odnosu na ostale aktivnosti u ovoj skupini. I u podjeli prema prosječnoj ocjeni neformalna aktivnost *Čitam pisane objave na češkom jeziku na društvenim mrežama* ima najveću srednju vrijednost u svim skupinama – u Skupini 1 iznosi 3,25, u Skupini 2 iznosi 3,44 te u Skupini 3 iznosi 3. Knjige na češkom jeziku najveći broj studenata čita ponekad (33,3 %), dok čak polovica studenata (50 %) nikad ne čita novine na češkom jeziku, a čak 61,1 % njih nikad ne čita akademske članke. Akademski članci zbog znanstvenog su stila zahtjevniji i teži za razumijevanje od ostalih pisanih formi, stoga nije neobično da ih studenti ne čitaju van formalne nastave. Slični su rezultati dobiveni i u podjeli prema prosječnoj ocjeni, pa tako u Skupini 1 srednja vrijednost izloženosti na tvrdnju *Čitam akademske članke na češkom jeziku* iznosi 1 (*1 – Nikad*), a najveća srednja vrijednost iznosi 1,78 u Skupini 2, što je i dalje vrlo niska vrijednost izloženosti. Zanimljivo je da Skupina 3, ispitanici s prosječnom ocjenom *odličan*, imaju najveću srednju vrijednost (2,07) u usporedbi s ostalim skupinama u tvrdnji *Čitam novine na češkom jeziku*. S obzirom da novine obuhvaćaju vrlo široke teme s različitih područja, veće jezično znanje svakako bi pridonijelo boljem razumijevanju (H3). No, u ovoj bi skupini neformalnih aktivnosti bilo potrebno ispitati također i stavove ispitanika, jer postoji mogućnost da na izbor pisane forme utječu osobne preferencije i navike čitanja ispitanika, a ne njihovo jezično znanje.

Sljedeća kategorija neformalnih aktivnosti temeljila se na jezičnoj djelatnosti pisanja. Analiza cijelog uzorka pokazala je da većina studenata (66,7 %) nikada ne piše vlastite objave na češkom jeziku na društvenim mrežama, čak polovica (50 %) se ne dopisuje s izvornim govornicima na češkom jeziku, a jedan dio ispitanika (30,6 %) također se na češkom jeziku nikad ne dopisuje s kolegama. I u podjeli prema prosječnoj ocjeni najmanju srednju vrijednost ima tvrdnja *Pišem vlastite objave na češkom jeziku na društvenim mrežama*, a iznosi od 1,5 do 1,56. Iako se dio ispitanika kroz ove neformalne aktivnosti izlaže češkom jeziku, može se zaključiti da ova jezična djelatnost u studentskoj populaciji nije učestala kao neke prethodne aktivnosti. Također, najveću srednju vrijednost u svim aktivnostima ima Skupina 2, odnosno studenti s prosječnom ocjenom vrlo dobar. Stoga u skupini jezične djelatnosti pisanja nije moguće povezati neformalne aktivnosti s jezičnim znanjem. Utječu li na ove aktivnosti vanjski faktori, poput dostupnosti kolega ili izvornih govornika za dopisivanje, ili unutarnji faktori, poput motivacije ili stavova, nije poznato te bismo ove rezultate morali dodatno ispitati.

Posljednju kategoriju unutar jednostavnih jezičnih djelatnosti čini govorenje. U anketnom su upitniku bile ponuđene opcije razgovora s kolegama studentima i s izvornim govornicima, kao i razgovor telefonski/virtualno i uživo. Na razini cijelog uzorka najviše studenata nikad ne razgovara telefonski/virtualno s kolegama (44,4 %) niti s izvornim govornicima (63,9 %). Razgovor uživo svakako je učestaliji, osobito s kolegama studentima što 30,6 % studenata čini ponekad, 22,2 % često te 11,1 % uvijek. Ovi bi se rezultati mogli objasniti činjenicom da je češki jezik u Hrvatskoj manjinski jezik te da se izvorni govornici nalaze uglavnom na područjima gdje žive manjinske zajednice. Stoga je većini studenata vjerojatno teško pronaći izvornog govornika s kojim bi redovito razgovarali, odnosno kolege studenti su im za razgovor dostupniji (H1). Međutim, zanimljivi su rezultati unutar podjele po prosječnoj ocjeni. U Skupini 1, odnosno u skupini ispitanika s nižom ocjenom *dobar*, učestaliji je razgovor s kolegama (telefonski/virtualno – srednja vrijednost 2; uživo – srednja vrijednost 3) u odnosu na Skupinu 3, tj. studente s višom ocjenom *odličan* (telefonski/virtualno – srednja vrijednost 1,64; uživo – srednja vrijednost 2,71). Proporcionalno tome, Skupina 3 ima veću srednju vrijednost učestalosti u razgovoru s izvornim govornicima (telefonski/virtualno – srednja vrijednost 2; uživo – srednja vrijednost 2,14) u odnosu na srednju vrijednost istih aktivnosti u Skupini 1 (telefonski/virtualno – srednja vrijednost 1; uživo – srednja vrijednost 2). Može se dakle zaključiti da ispitanici s većim jezičnim znanjem više komuniciraju s izvornim govornicima od ispitanika s nižim jezičnim znanjem, odnosno ispitanici s nižim jezičnim znanjem više komuniciraju s kolegama (H2). Činjenica je da su kolege studenti ujedno i govornici hrvatskog

jezika što olakšava komunikaciju, osobito ako pri upotrebi češkog jezika dođe do nerazumijevanja. Ispitanicima s nižim jezičnim znanjem ove su okolnosti korisne i pogodne. Moguće je također da je nedovoljno izlaganje ovoj aktivnosti, pa tako i niža prosječna ocjena, rezultat anksioznosti ili straha od jezika (Al-Zoubi 2018: 153) što bi trebalo dodatno ispitati. Osim toga, razgovor s izvornim govornicima može zahtijevati veći vokabular i bolje vladanje gramatikom, odnosno potrebno je imati šire i veće jezično znanje koje bi ispitanici s većom prosječnom ocjenom trebali imati (H2). Istraživanja su također pokazala da intenzivan kontakt s izvornim govornicima te izbjegavanje korištenja materinskog jezika znatno utječu na usvajanje drugoga jezika (Sieloff Magnan i Lafford 2014: 526). Može se zaključiti da veće jezično znanje utječe na izbor sugovornika, odnosno ispitanici s većim jezičnim znanjem u mogućnosti su više razgovarati s izvornim govornicima i obrnuto, više razgovora s izvornim govornicima povećava njihovo jezično znanje (H3).

Posljednju skupinu čine neformalne aktivnosti koje uključuju više jezičnih djelatnosti primanja i/ili proizvodnje. Analiza odgovora cijele studentske populacije pokazala je da je u ovoj skupini aktivnosti najmanje učestala aktivnost ona koja se veže uz studentski posao koji uključuje korištenje češkog jezika. Na ovu je tvrdnju čak 75 % ispitanika odgovorilo kako to ne čini nikada. Ovaj se rezultat može objasniti na više načina. S obzirom da je češki jezik manji jezik (v. poglavlje 7), studentski posao koji uključuje njegovo korištenje vjerojatno je teže pronaći od poslova koji uključuju korištenje nekih drugih većih jezika. Osim toga, posao bi vrlo vjerojatno zahtijevao određenu (višu) razinu jezičnog znanja. Ovu pretpostavku potvrđuje pregled srednje vrijednosti učestalosti u podjeli prema prosječnoj ocjeni. Vidljivo je da se učestalost povećava proporcionalno s prosječnom ocjenom – od 1,25 u Skupini 1, 1,78 u Skupini 2 do 1,86 u Skupini 3. Prema tome, studenti s višom prosječnom ocjenom više vremena provode baveći se aktivnošću studentskog posla koji uključuje korištenje češkog jezika (H2, H3). Na tvrdnje *Odlazim na predavanja / seminare na češkom jeziku koji nisu dio redovne nastave* i *Sudjelujem u projektima / na konferencijama koje uključuju korištenje češkog jezika* najviše je studenata odgovorilo kako to ne čini nikada, rijetko ili ponekad te svega nekoliko studenata to čini često ili uvijek. Iako postoje događaji povezani uz češki jezik i kulturu, na primjer u organizaciji Češke besede u Zagrebu¹¹, moguće je da studenti o tome nisu dovoljno informirani ili za to nisu dovoljno motivirani. Razloge za ovako nisku izloženost navedenim

¹¹ Češka beseda Zagreb udruga je koja okuplja ponajviše građane češkog podrijetla, ali i sve ostale građane koji podržavaju njezin rad. Organiziranjem događaja te radom svojih sekcija, Češka beseda promiče i njeguje češke običaje i kulturu. Preuzeto s https://www.ceska-beseda-zg.hr/hr/o_nas/ (28. lipnja 2023.).

aktivnostima trebali bi dodatno ispitati. Posljednja tvrdnja *Putovao/la sam u Češku* na razini cijelog uzorka procijenjena je s najvišom vrijednošću, odnosno najveći broj studenta to čini uvijek (27,8 %) ili često (22,2 %) u odnosu na prethodne aktivnosti u ovoj kategoriji. Vrlo je zanimljiv podatak da ova aktivnost također ima najveću srednju vrijednost u podjeli prema prosječnoj ocjeni, u Skupini 1 iznosi 2,75, u Skupini 2 iznosi 2,89, a u Skupini 3 iznosi 3,79. Srednja vrijednost 3,79 u Skupini 3 također je najveća srednja vrijednost dobivena u svim grupama i svim aktivnostima. Boravak u zemlji gdje se govori ciljani jezik svakako utječe na usvajanje jezika te se čak smatra idealnim kontekstom za učenje jezika jer pruža veliku količinu autentičnog jezičnog unosa kao i interakciju s izvornim govornicima (Sieloff Magnan i Lafford 2014: 525). Ova bi činjenica mogla objasniti zašto u nekim aktivnostima studenti s ocjenom *odličan* imaju manju srednju vrijednost izloženosti od studenata s ocjenama *vrlo dobar* i *dobar*, kao na primjer u aktivnosti dopisivanja i razgovora s kolegama, čitanja knjiga ili odlaska na predavanja/seminare na češkom jeziku. Stoga, moguće je da samim boravkom u zemlji gdje se govori drugi jezik, u ovome slučaju češki jezik, studenti s najvišom ocjenom dobivaju dovoljno jezičnog unosa da nemaju potrebu izlagati se učestalo ostalim aktivnostima. Naime, za ovu bi pretpostavku bilo potrebno provesti daljnje istraživanje.

Ovo je istraživanje potvrdilo postojanje povezanosti neformalnih aktivnosti i jezičnog znanja u usvajanju češkog jezika kod hrvatskih studenata u pojedinim aktivnostima poput slušanja *podcasta* na češkom jeziku, gledanja filmova/serija na češkom jeziku bez *titlova*, telefonskog/virtualnog razgovora s izvornim govornicima, obavljanja studentskog posla koji uključuje korištenje češkog jezika te boravka u Češkoj Republici.

Međutim, postoje i ograničenja istraživanja. S obzirom da je istraživanje provedeno pomoću anketnog upitnika, ispitanici su davali odgovore na temelju samoprocjene, stoga su njihovi odgovori subjektivni. Poznato je da na učenje i usvajanje jezika utječu i drugi faktori, osobito individualni faktori poput motivacije, stavova, stilova učenja, razlika u osobnosti (Brodarić Šegvić 2019: 12, Sieloff Magnan i Lafford 2014: 533), kao i interes za sam jezik (Al-Zoubi 2018: 153). Također, većina ispitanika koji su sudjelovali u istraživanju ima visoke ocjene iz kolegija *Češke jezične vježbe*. S obzirom na navedeno, bilo bi korisno u daljnja istraživanja uključiti individualne intervju s ispitanicima. Time bi se rezultati ovog istraživanja mogli dodatno obrazložiti te bi se stekao jasniji i detaljniji uvid u povezanost neformalnih aktivnosti i jezičnog znanja u nenamjernom usvajanju jezika.

10. ZAKLJUČAK

Ovaj je rad bio usmjeren na istraživanje povezanosti neformalnih aktivnosti i jezičnog znanja u usvajanju češkog jezika kod hrvatskih studenata.

Rad je bio podijeljen u dva dijela. Prvi je dio rada bio teorijski te je u njemu dan uvid u teorijske osnove proučavanja jezika, odnosno objašnjeni su pojmovi poput *jezične djelatnosti*, *dvojezičnost* i *višejezičnost*, *materinski*, *drugi* i *strani jezik* te *učenje* i *usvajanje jezika*. Ovaj se rad temelji na češkom jeziku, stoga je prikazan njegov status u kontekstu ovog rada i općenito u hrvatskom kontekstu. S obzirom na cilj ovog rada, dan je pregled pojedinih istraživanja koja su se bavila istom tematikom. Drugi je dio rada bio istraživački te je bio posvećen provedenom istraživanju. Istraživanje je provedeno među hrvatskim studentima češkog jezika te je nastojalo utvrditi postoji li povezanost između neformalnih aktivnosti koje uključuju korištenje češkog jezika i jezičnog znanja kod ispitanika. Postavljena su tri istraživačka pitanja i tri pretpostavke koje su se dobivenim rezultatima potvrdile.

Prva pretpostavka (H1) odnosila se na ispitivanje najzastupljenijih aktivnosti u cijeloj studentskoj populaciji koja je sudjelovala u istraživanju. Rezultati su potvrdili kako se studenti najviše bave jednostavnijim aktivnostima poput gledanja televizije/serija, a osobito aktivnostima koje uključuju korištenje društvenih mreža ili sličnih platformi.

U drugoj pretpostavci (H2) navedeno je da se studenti s višom prosječnom ocjenom više bave zahtjevnijim neformalnim aktivnostima, a studenti s nižom prosječnom ocjenom više se bave jednostavnijim aktivnostima. Istraživanje je potvrdilo ovu pretpostavku, s obzirom da ispitanici s ocjenom odličan pokazuju veću učestalost u aktivnostima poput čitanja novina i akademskih članka na češkom jeziku, razgovora s izvornim govornicima, slušanja *podcasta* na češkom jeziku, gledanja serija/filmova bez *titlova* te učestalog boravka u Češkoj Republici. Ispitanici s nižom ocjenom dobar više se bave jednostavnijim aktivnostima poput gledanja serija/filmova s *titlovima*, čitanja objava na društvenim mrežama te razgovora s kolegama studentima.

Treća, tj. posljednja pretpostavka (H3) nastojala je povezati neformalne aktivnosti s jezičnim znanjem. Dobiveni rezultati pokazuju da su slušanje *podcasta* na češkom jeziku, čitanje novina na češkom jeziku, gledanje čeških filmova/serija bez *titlova*, razgovor s izvornim govornicima te boravak u Češkoj Republici aktivnosti u kojima je povezanost naglašena. Aktivnosti su to u kojima se srednja vrijednost izloženosti povećava proporcionalno s prosječnom ocjenom.

S obzirom na ograničenja istraživanja, bilo bi korisno i zanimljivo provesti slična istraživanja, uključivši i ispitanike u drugim oblicima obrazovanja (hrvatske učenike češkog jezika).

Na temelju dobivenih rezultata moguće je zaključiti kako su mediji, osobito digitalni, izuzetno prisutni u svakodnevnom životu studenata te da imaju sve veći utjecaj na mlađe generacije. S obzirom da su neformalne aktivnosti poput gledanja televizije/serija, korištenja društvenih mreža i platformi te razgovora uživo (s kolegama i izvornim govornicima) učestale među studentima, a pojedine pokazuju i pozitivan utjecaj na jezično znanje, ova bi se činjenica mogla iskoristiti i u formalnoj nastavi češkog jezika. Time bi se otvorila mogućnost nastavnicima i profesorima češkog jezika da, putem ovih aktivnosti, svojim učenicima i studentima približe češki jezik i kulturu na jedan nov i njima blizak način.

LITERATURA

Almeida, P. A., Costa, P. (2014). Foreign Language Acquisition: The Role of Subtitling. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 141: 1234-1238. URL: https://www.researchgate.net/publication/266678776_Foreign_Language_Acquisition_The_Role_of_Subtitling. (22. lipnja 2023.).

Al-Zoubi, S. M. (2018). The Impact of Exposure to English Language on Language Acquisition. *Journal of Applied Linguistics and Language Reserach*, 5 (4), 151-162. URL: https://www.researchgate.net/publication/328492845_The_Impact_of_Exposure_to_English_Language_on_Language_Acquisition. (23. lipnja 2023.).

Bogunović, I., Jelčić Čolakovac, J. (2019). Uloga neformalnih aktivnosti u nenamjernom usvajanju jezika: povezanost uporabe jezika i jezičnog znanja. *FLUMINENSIA*, 31 (2), 181-199. URL: <https://hrcak.srce.hr/230838>. (29. lipnja 2023.).

Brodarić Šegvić, S. (2019). Neformalno usvajanje engleskog vokabulara putem medija kao neizostavan faktor uspješnosti u formalnoj nastavi engleskog kao stranog jezika. *Školski vjesnik*, 68 (1), 19-32. URL: <https://hrcak.srce.hr/230621>. (14. lipnja 2023.).

Brodarić Šegvić, S. (2022). *Media-exposure and its influence on English vs. Italian language competences of high school students in Split*. Disertacija. Split: Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet. URL: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:891998>. (15. lipnja 2023.).

Čviriková, T. (2022). *Acquisition of Czech by Slovak children through television exposure (Osvojenie si češtiny slovenskými deťmi prostredníctvom televízneho vysielania)*. Diplomski rad. Edinburgh: The University of Edinburgh, School of Philosophy, Psychology and Language Sciences. URL: https://www.researchgate.net/publication/363255125_Acquisition_of_Czech_by_Slovak_children_through_television_exposure_Osvojenie_si_cestiny_slovenskymi_detmi_prostrednictvom_televizneho_vysielania. (28. lipnja 2023.).

Ćoso, Z. (2016). PROBLEMATIKA OVLADAVANJA JEZIKOM. *Croatica et Slavica Iadertina*, 12/2 (12), 493-512. URL: <https://hrcak.srce.hr/178252>. (29. lipnja 2023.).

De Wilde, V., Brysbaert, M., Eyckmans, J. (2018). Learning English through out-of-school exposure: Which levels of language proficiency are attained and which types of input are important?. *Bilingualism: Language and Cognition*, 23 (1), 1-15. URL: https://www.researchgate.net/publication/328066157_Learning_English_through_out-of-school_exposure_Which_levels_of_language_proficiency_are_attained_and_which_types_of_input_are_important. (7. lipnja 2023.).

Gonulal, T. (2020). Improving Listening Skills with Extensive Listening Using Podcasts and Vodcasts. *International Journal of Contemporary Educational Research*, 7 (1), 311-320. URL:

https://www.researchgate.net/publication/342180958_Improving_Listening_Skills_with_Extensive_Listening_Using_Podcasts_and_Vodcasts. (22. lipnja 2023.).

González Fernández, B., Schmitt, N. (2015). How much collocation knowledge do L2 learners have? The effects of frequency and amount of exposure. *ITL – International Journal of Applied Linguistics*, 166 (1), 94–126. URL: https://www.researchgate.net/publication/279233122_How_much_collocation_knowledge_do_L2_learners_have_The_effects_of_frequency_and_amount_of_exposure. (22. lipnja 2023.).

Grosjean, F. (2001). *Life with Two Languages: an introduction to bilingualism*. Cambridge, Mass ; London, UK: Harvard University Press.

Hendrih, M., Letica Krevelj, S. (2019). Why do sparkles make a sound in English? The impact of media exposure on child L2 vocabulary acquisition. *Jezikoslovlje*, 20 (3), 447-473. URL: <https://doi.org/10.29162/jez.2019.16>. (14. lipnja 2023.).

Jelaska, Z. (2005). Teorijske osnove, u *Hrvatski kao drugi i strani jezik*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

Jelaska, Z. (2007a). Učenje i usvajanje jezika, u *Drugi jezik hrvatski : poučavanje hrvatskoga kao nematerinskoga jezika u predškoli i školi s posebnim osvrtom na poučavanje govornika bajaškoga romskoga : priručnik s radnim listovima bajaškoga romskoga : priručnik s radnim listovima*. Cvikić, Lidija (ur.). Zagreb: Profil.

Jelaska, Z. (2007b). Ovladavanje jezikom: izvornojezična i inojezična istraživanja. *Lahor*, 1 (3), 86-99. URL: <https://hrcak.srce.hr/20658>. (9. veljače 2023.).

Jelaska, Z., Kusin, I. (2005). Usustavljivanje naziva, u *Hrvatski kao drugi i strani jezik*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

Krashen, S. D. (1981). *Second Language Acquisition and Second Language Learning*. Oxford [etc.]: Pergamon Press.

Krashen, S. D. (1993). *The Power of Reading : insights from the research*. Englewood, Libraries Unlimited.

Lauricella, A. R., Cingel, D. P., Blackwell, C. K., Wartella, E. (2014). The Mobile Generation: Youth and Adolescent Ownership and Use of New Media. *Communication Research Reports*, 31 (4), 360–363. URL: https://www.researchgate.net/publication/275642253_The_Mobile_Generation_Youth_and_Adolescent_Ownership_and_Use_of_New_Media. (17. svibnja 2023.).

Medved Krajnović, M. (2010). *Od jednojezičnosti do višejezičnosti: uvod u istraživanja procesa ovladavanja inim jezikom*. Zagreb: Leykam international.

Mihaljević Djigunović, J. (1998). *Uloga afektivnih faktora u učenju stranoga jezika*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Pavličević-Franić, D. (2005). *Komunikacijom do gramatike*. Zagreb: Alfa.

Peters, E., Webb, S. (2018). Incidental vocabulary acquisition through viewing L2 television and factors that affect learning. *Studies in Second Language Acquisition*, 40, 3, 551–577. URL: https://www.researchgate.net/publication/322800603_INCIDENTAL_VOCABULARY_ACQUISITION_THROUGH_VIEWING_L2_TELEVISION_and_FACTORS_THAT_AFFECT_LEARNING. (15. lipnja 2023.).

Rattinger, M. (2017). Activities and social networks in the leisure time of young teenagers. *Školski vjesnik*, 66 (2), 238-238. URL: <https://hrcak.srce.hr/187032>. (14. lipnja 2023.).

Saito, K., Akiyama, Y. (2017). Video-based Interaction, Negotiation for Comprehensibility, and Second Language Speech Learning: A Longitudinal Study. *Language Learning* 67 (1). URL: https://www.researchgate.net/publication/291971722_Video-Based_Interaction_Negotiation_for_Comprehensibility_and_Second_Language_Speech_Learning_A_Longitudinal_Study. (15. lipnja 2023.).

Sieloff Magnan, S., Lafford, B. A. (2014). Learning through immersion during study abroad, u *The Routledge Handbook of Second Language Acquisition*. Gass, Susan M. i Mackey, Alison (ur.) London ; New York: Routledge.

ANKETNI UPITNIK

Poštovane studentice, poštovani studenti,

zamolila bih Vas da sudjelujete u istraživanju namijenjenom studentima češkog jezika koje se provodi za potrebe pisanja diplomskog rada na nastavničkom smjeru studija Češki jezik i književnost.

Cilj je ovog istraživanja ispitati utječu li neformalne aktivnosti, tj. aktivnosti kojima nije primarni cilj učenje jezika, te njihova učestalost, na jezično znanje hrvatskih studenta češkog jezika preddiplomskog i diplomskog studija.

Upitnik je **ANONIMAN** i **DOBROVOLJAN**, a prikupljeni odgovori bit će obrađeni skupno i poslužiti će u svrhu pisanja istraživačkog dijela diplomskog rada.

Hvala na suradnji!

OPĆI PODACI

Dob: _____

Druga studijska grupa: _____

Godina studija (zaokružite):

- a) 1. godina preddiplomskog studija
- b) 2. godina preddiplomskog studija
- c) 3. godina preddiplomskog studija
- d) 1. godina diplomskog studija
- e) 2. godina diplomskog studija

Godine učenja češkog jezika: _____

Mjesto početka učenja češkog jezika (npr. kod kuće, u vrtiću, u školi i sl.):

Vaša prosječna ocjena iz kolegija *Češke jezične vježbe*: _____

Okrenite stranicu!

Pažljivo pročitajte sljedeće tvrdnje te prema ispod navedenoj ljestvici odgovora označite (zaokružite) koliko se slažete s pojedinom tvrdnjom.

1 – Nikad

2 – Rijetko

3 – Ponekad

4 – Često

5 – Uvijek

Navedene aktivnosti su NEFORMALNE, tj. odnose se na AKTIVNOSTI VAN FAKULTETSKIH OBAVEZA!

1.	Slušam pjesme na češkom jeziku.	1	2	3	4	5
2.	Slušam <i>podcaste</i> na češkom jeziku.	1	2	3	4	5
3.	Gledam serije/filmove na češkom jeziku s titlovima na češkom jeziku.	1	2	3	4	5
4.	Gledam serije/filmove na češkom jeziku bez titlova.	1	2	3	4	5
5.	Gledam videa na češkom jeziku na različitim platformama (npr. Youtube, Instagram).	1	2	3	4	5
6.	Čitam knjige na češkom jeziku.	1	2	3	4	5
7.	Čitam novine na češkom jeziku.	1	2	3	4	5
8.	Čitam akademske članke na češkom jeziku.	1	2	3	4	5

9.	Čitam pisane objave na češkom jeziku na društvenim mrežama.	1	2	3	4	5
10.	Pišem vlastite objave na češkom jeziku na društvenim mrežama.	1	2	3	4	5
11.	Dopisujem se s kolegama na češkom jeziku.	1	2	3	4	5
12.	Dopisujem se s izvornim govornicima na češkom jeziku.	1	2	3	4	5
13.	Razgovaram telefonski / virtualno s kolegama na češkom jeziku.	1	2	3	4	5
14.	Razgovaram telefonski / virtualno s izvornim govornicima na češkom jeziku.	1	2	3	4	5
15.	Razgovaram uživo s kolegama na češkom jeziku.	1	2	3	4	5
16.	Razgovaram uživo s izvornim govornicima na češkom jeziku.	1	2	3	4	5
17.	Odlazim na predavanja / seminare na češkom jeziku koji nisu dio redovne nastave.	1	2	3	4	5
18.	Sudjelujem u projektima / na konferencijama koje uključuju korištenje češkog jezika.	1	2	3	4	5
19.	Radim / radio/la sam studentski posao koji uključuje korištenje češkog jezika.	1	2	3	4	5
20.	Putovao/la sam u Češku.	1	2	3	4	5

SAŽETAK

Ovaj se diplomski rad bavi povezanošću neformalnih aktivnosti i jezičnog znanja u usvajanju češkog jezika kod hrvatskih studenata. Rad je podijeljen u dva dijela. Prvi dio rada je teorijski, a započinje pregledom jednostavnih i složenih jezičnih djelatnosti. Slijedi kratak teorijski uvod u istraživanje dvojezičnosti i višejezičnosti te pregled pojmova koji se neizostavno uz njih vežu – materinski jezik, prvi, drugi, treći jezik i strani jezik. Zatim je detaljno predstavljen odnos učenja i usvajanja jezika, odnosno njihove sličnosti i razlike. Teorijski dio rada završava pregledom literature o prijašnjim istraživanjima koja su se bavila ovom tematikom. Drugi je dio rada istraživački, a temelji se na rezultatima anketnog upitnika provedenog među hrvatskim studentima češkog jezika. On započinje predstavljanjem metodologije istraživanja, instrumenata istraživanja, uzorka na kojem je istraživanje provedeno te postupka istraživanja. Zatim slijede rezultati pojedinih dijelova anketnog upitnika. Istraživački dio rada završava interpretacijom dobivenih rezultata, a zatim slijedi zaključak te pregled literature.

Ključne riječi: jezične djelatnosti, usvajanje i učenje jezika, neformalne aktivnosti, češki jezik, drugi jezik

ABSTRAKT

Tato diplomová práce se zabývá souvislostí neformálních aktivit a jazykové způsobilosti v osvojování českého jazyka chorvatskými studenty. Práce je rozdělena do dvou částí. První část příspěvku je teoretická a začíná přehledem jednoduchých a složitých jazykových dovedností. Následuje krátký teoretický úvod do dvojjazyčnosti a mnohojazyčnosti a přehled pojmů, které jsou s nimi nevyhnutelně spojeny – mateřský jazyk, první, druhý, třetí a cizí jazyk. Poté je podrobně představen vztah mezi učením se a osvojováním jazyka, tedy jejich podobnosti a rozdíly. Teoretická část příspěvku je zakončena přehledem literatury o dosavadních výzkumech, které se tímto tématem zabývaly. Druhou částí práce je výzkum založený na výsledcích dotazníkového šetření provedeného mezi chorvatskými studenty českého jazyka. Tato část příspěvku začíná představením metodologie výzkumu, nástroje výzkumu, vzorku, na kterém byl výzkum proveden, a postupu výzkumu. Následují výsledky jednotlivých částí anketního dotazníku. Výzkumná část práce končí interpretací získaných výsledků, následuje závěr a literatura.

Klíčová slova: jazykové dovednosti, osvojování a učení se jazyku, neformální aktivity, český jazyk, druhý jazyk

ABSTRACT

The topic of this thesis is the relationship between informal activities and language proficiency in the acquisition of the Czech language by Croatian students. The thesis is divided into two parts. The first part of the thesis is theoretical, and begins with an overview of simple and complex language skills. Then a short theoretical introduction to bilingualism and multilingualism is given, as well as an overview of the terms that are inevitably associated with them – mother tongue, first, second, third language and foreign language. After that, the relationship between language learning and acquisition, i.e. their similarities and differences, is presented in detail. The theoretical part of the paper ends with an overlook of the literature on previous research related to the topic. The second part of the thesis includes research based on the results of a questionnaire conducted among Croatian students of the Czech language. In the second part of the paper, first, the research methodology is presented, then the research instruments, the sample on which the research was conducted, and the research procedure. Then follow the results of individual parts of the survey questionnaire. The research part of the work ends with the interpretation of the obtained results, followed by the conclusion and literature overview.

Key words: language skills, language acquisition and learning, informal activities, the Czech language, the second language